

Monsteriauton pyörän ajautuminen yleisön joukkoon Alahärmässä 8.8.2015

ALKUSANAT

Onnettomuustutkintakeskus päätti turvallisuustutkintalain (525/2011) 2 §:n nojalla tutkia Kauhavan Alahärmässä 8.8.2015 tapahtuneen onnettomuuden. Tutkintaryhmän johtajaksi nimitettiin palomestari Jaakko Niskala ja jäseniksi Onnettomuustutkintakeskuksen viestintäpäällikkö Teuvo Arolainen sekä asiantuntijat raskaan kaluston kouluttaja Pertti Mikkonen ja amk-opiskelija (palopäällystö) Eero Nyman. Tutkinnanjohtajana toimi johtava tutkija Kai Valonen.

Tutkintaselostuksessa kuvataan tapahtumien kulku. Tutkinnassa tarkasteltiin pelastustoimintaa ja viranomaisten toimintaa sekä analysoitiin tapahtuman taustalla olevia tekijöitä ja siihen vaikuttaneita välittömiä tai välillisiä seikkoja. Lopuksi esitetään turvallisuussuositukset, jotka toteuttamalla vastaavanlaiset onnettomuudet voidaan välttää tai joilla voidaan lieventää niiden seurauksia.

Turvallisuustutkinnan tarkoituksena on yleisen turvallisuuden lisääminen, onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäiseminen sekä onnettomuuksista aiheutuvien vahinkojen torjuminen. Turvallisuustutkintaa ei tehdä oikeudellisen vastuun kohdentamiseksi.

Tutkinnan kuluessa selvitettiin ensin monsteriauton pyörän irtoamiseen johtaneet tekniset syyt. Sen jälkeen paneuduttiin yleisötapahtuman turvallisuusjärjestelyihin ja -johtamiseen sekä näihin liittyvään viranomaisvalvontaan. Alustavaan tutkintaan osallistui ryhmään nimettyjen ohella Onnettomuustutkintakeskuksen tutkija Juho Henttonen.

Onnettomuuteen osallisille sekä tutkittavan onnettomuuden alalla valvonnasta vastaaville viranomaisille on varattu tilaisuus lausua mielipiteensä tutkintaselostuksen luonnoksesta. Lausunnoista laadittu yhteenveto on tutkintaselostuksen liitteenä. Tutkintaselostukseen ei sisällytetä yksityishenkilöiden antamia lausuntoja.

Tutkintaselostus ja sen tiivistelmä on julkaistu Onnettomuustutkintakeskuksen verkkosivuilla osoitteessa www.turvallisuustutkinta.fi.

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT	2
1 TAPAHTUMA.....	5
1.1 Yleiskuvaus, onnettomuuskohte ja sääolosuhteet.....	5
1.2 Tapahtumien kulku.....	5
1.3 Pelastustoiminta.....	6
1.3.1 Hälytykset ja ilmoitukset	6
1.3.2 Toiminta onnettomuuspaikalla.....	7
1.4 Poliisin toiminta	8
1.5 Onnettomuudesta aiheutuneet vahingot.....	9
1.6 Viestintä.....	9
2 TAPAHTUMAN TAUSTATIEDOT.....	11
2.1 Monsteriauto ja sen esiintymispaikka	11
2.2 Onnettomuuteen liittyvät organisaatiot ja henkilöt	13
2.3 Viranomaiset ja muut toimijat.....	14
2.4 Pelastustoimintaan osallistuneiden organisaatioiden valmius ja toiminta.....	16
2.5 Tallenteet.....	18
2.6 Säädökset, määräykset, ohjeet ja muut asiakirjat	18
2.6.1 Pelastuslainsäädäntö	18
2.6.2 Kokoontumislaki	19
2.6.3 Kuluttajaturvallisuuslaki.....	19
2.6.4 Hallintolaki.....	20
2.6.5 Monsteriautoharrastajien säännöt (MTRA Rulebook).....	20
2.7 Monsteriautoille tapahtuneita onnettomuuksia.....	21
2.8 Muut aiheeseen liittyvät tutkimukset ja selvitykset	21
3 ANALYYSI.....	24
3.1 Onnettomuuden analysointi.....	24
3.1.1 Onnettomuus ja vaarat.....	24
3.1.2 Keskeiset tapahtumat esityksessä.....	24
3.1.3 Analyysikaavio	24
3.2 Pelastustoimien analysointi.....	27
3.3 Viranomaisten toiminnan analysointi	27
4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOTEAMUKSET	28
4.1 Toteamukset.....	28
4.2 Onnettomuuden syyt.....	28
5 TOTEUTETUT TOIMENPITEET	30

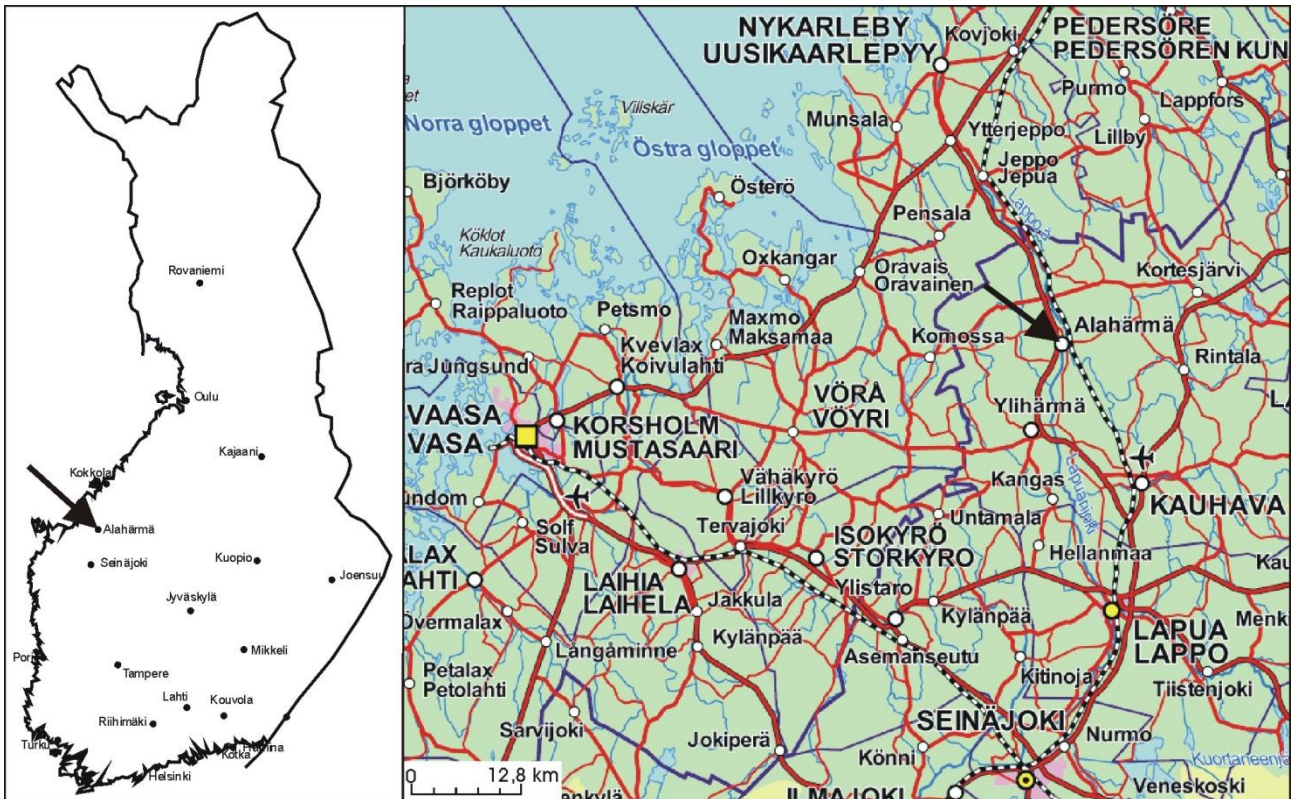
6	TURVALLISUUSSUOSITUKSET	31
6.1	Yleisötapatumien turvallisuussuunnittelun kehittäminen.....	31
6.2	Yleisötapatumien järjestäjien osaaminen	32
	LÄHDELUETTELO	34
	YHTEENVETO TUTKINTASELOSTUSLUONNOKSESTA SAADUISTA LAUSUNNOISTA	35

1 TAPAHTUMA

1.1 Yleiskuvaus, onnettomuuskohte ja sääolosuhteet

Kauhavan Alahärmän Powerparkissa järjestettiin viikonloppuna 7.–9.8.2015 kuljetusalan messutapahtuma Power Truck Show. Siihen sisältyneessä monstriautonäytöksessä auton noin 350-kiloinen etupyörä irtosi ja vierähti katsomoon. Seitsemän katsojaa loukkaantui.

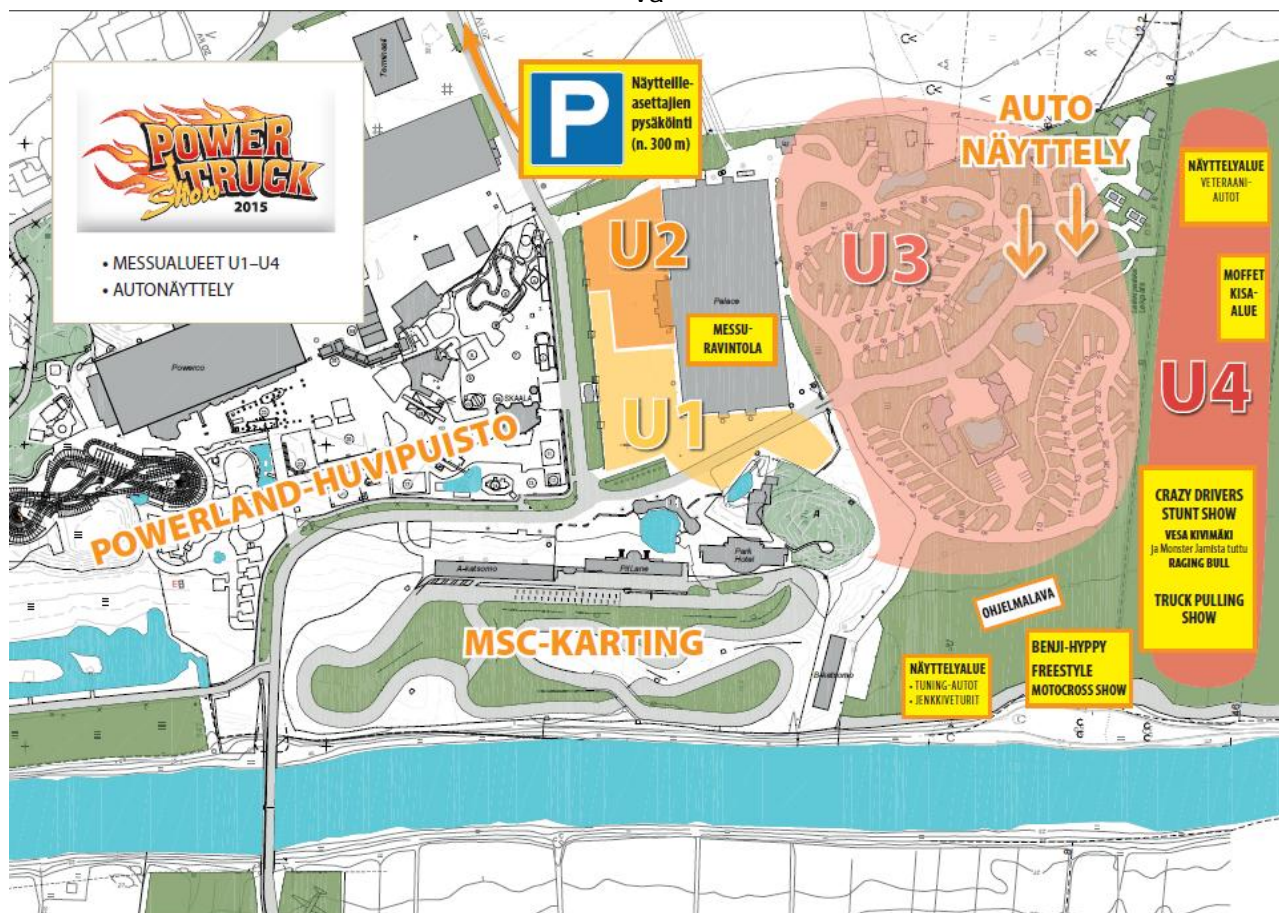
Sää onnettomuuspäivänä oli aurinkoinen ja keli kuiva. Lämpötila oli 18 °C.

Kuva 1. Onnettomuus tapahtui Kauhavan Alahärmässä. (Karttapohja: KTJ/oikeusministeriö/MML.)

1.2 Tapahtumien kulku

Power Truck Show'n ohjelmassa oli sekä perjantaina että lauantaina iltapäivällä "Monster-truck Show – huppy- ja romutusnäytös". Näytös pidettiin messujen U4-alueella, joka sijaitsi auto-näyttelyalueen takaisella pellolla.

Kuva 2. Messualueen kartta. Kuva: Power Truck Show 2015.

Vetonaulana monsterishov'ssa oli hyppy kuorma-auton yli. Kun monsteriauto lauantain 8.8.2015 näytöksessä tuli hypyn päätteeksi maahan, sen oikea etupyörä irtosi ja karkasi katsomoon.

Etupyörä irtosi, koska etuakselin murrosnivelkotelo rikkoontui ja varmistuksena ollut turva-vaijeri katkesi. Pyörä kieri auton editse etuvasemmalle ja osui ensin yleisön eristämiseksi pystytettyihin metallisiin aitoihin lähes niiden suuntaisesti. Aitaan ja sen takana olleisiin ihmisiin osuttuaan pyörä putosi vielä paikalla olleen pakettiauton katolle ja kieri sieltä edelleen päin auton takana olleita katsojia. Sitten pyörän vauhti loppui.

Onnettomuudessa neljä katsojaa sai vakavia ja kolme vähäisiä vammoja. Vakavasti loukaantui kaksi aikuista ja kaksi lasta.

1.3 Pelastustoiminta

1.3.1 Hälytykset ja ilmoitukset

Vaasan hätäkeskus vastaanotti ensimmäisen hätäpuhelun onnettomuudesta kello 16.23. Soittaja kertoi, että monsteriautosta irronnut rengas oli vierinyt yleisön joukkoon ja että onnettomuuspaikalla kuusi loukkaantunutta makasi maassa, heistä kaksi lapsia. Soittajan mukaan tapahtumapaikka oli leirintäalueen puoleinen peltoalue.

Toisen hätäpuhelun soittaja kertoi, että sijainti oli U4 pelto. Hän myös sanoi menevänsä pääportille hälytysajoneuvoja vastaan.

Kolmas hätäpuhelun soittaja oli yksi Suomen Punaisen Ristin (SPR) ensiapuryhmän jäsenistä. Hän kertoi tietoja loukkaantuneiden määrästä ja vammojen laadusta ja lupasi järjestää opastuksen pääportille. Hätäkeskuspäivystäjä antoi ensiapuryhmälle toimintaohjeita. Puhelun loppuessa loukkaantuneet olivat tajuissaan.

Neljännän hätäpuhelun soittaja kello 16.25 oli alueen järjestyksenvalvoja. Hän lupasi tulla mönkijällä hälytysajoneuvoja vastaan.

Tapahtumapaikalta soitettiin yhteensä yhdeksän hätäpuhelua 11 minuutin aikana.

Hätäkeskuspäivystäjä määritteli pelastustoimen tehtäväksi liikenneonnettomuus pieni. Kello 16.24 hätäkeskus hälytti onnettomuuspaikalle Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen Alahärmän paloasemalta pelastusyksikön sekä ensivasteyksikön¹.

Kello 16.27 hätäkeskus nosti tehtäväluokan keskisuureksi liikenneonnettomuudeksi loukkaantuneiden suuren lukumäärän vuoksi. Tehtäväluokan muutoksesta seurasi, että pelastusyksikön johtajana tehtävään hälytetty palomestari nousi pelastusjoukkueen johtajaksi. Kello 16.30 hätäkeskus hälytti pelastustoiminnan johtajan ohjeiden mukaisesti Ylihärmän paloasemalta pelastusyksikön, mutta tilannekuvan selkiytyttyä se peruttiin.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen pelastusyksikkö Kauhavalta oli messualueella esittelemässä laitoksen toimintaa. Yksikön henkilöstö sai tiedon onnettomuudesta tapahtuman järjestäjiltä ja lähti jalkaisin tapahtumapaikalle ensiapuvälineiden kanssa. Myös alueella päivystänyt SPR:n ensiapuryhmä pian tiedon tapahtuneesta ensiaputeltalle ja aloitti toiminnan.

Kello 16.24–16.25 hätäkeskus hälytti kiireellisenä (A) tehtävään ”liikenneonnettomuus” ensihoidon kenttäjohtajan sekä kuusi ambulanssia. Ambulanssit hälytettiin Kauhavalta, Nurmosta, Seinäjoelta, Ylistarosta, Oravaisista ja Uusikaarlepyystä. Osa ajoneuvoista oli juuri vapautunut edelliseltä tehtävältä ja liikenteessä tapahtumapaikan lähistössä. Kun ensihoidon kenttäjohtaja lähti kello 16.29 Seinäjoen keskussairaalaan, hän ilmoitti onnettomuudesta päivystyspoliiklinikan henkilöstölle.

Kello 16.26 hätäkeskus hälytti lääkärihelikopterin Pirkkalasta.

Kello 16.26 hätäkeskus hälytti poliisin kenttäjohtopartion sekä kaksi muuta Pohjanmaan poliisilaitoksen partiota. Poliisin kenttäjohtaja lähti Lapuan poliisiasemalta. Messualueen läheisyydessä ollut partio oli kohteessa ensimmäisenä poliisipartiona kello 16.34. Tehtävälle hälytettiin kello 16.45 kaksi partiota lisää. Yhteensä kenttäjohtajan lisäksi tehtävällä oli neljä poliisipartiota.

Hätäkeskus ilmoitti ensimmäisenä tapahtuneesta sisäministeriön pelastusosaston päivystäjälle kello 16.55 sekä aluehallintoviraston päivystäjälle kello 17.02. Onnettomuustutkintakeskus havaitsi onnettomuuden uutisvirrasta pian kello 17 jälkeen. Päivystäjä sai vahvistuksen tapahtuneesta pelastustoiminnan johtajalta noin kello 19.30.

1.3.2 Toiminta onnettomuuspaikalla

Kauhavan pelastusyksikön henkilöstö, SPR:n ensiapu-ryhmä sekä yleisön joukossa olleet terveydenhuollon ammattilaiset aloittivat ensiaputoimet. Ensiapuryhmä ja pelastushenkilöstö luokittelivat loukkaantuneet ja antoivat vakavimmin loukkaantuneille ensiapua.

¹ Ensivasteyksikkö on potilaan nopeimmin saavuttava viranomaisen, kuten palokunnan, poliisin tai rajavartiolaitoksen yksikkö. Ensivasteyksikön henkilöstö kykenee arvioimaan potilaan tilan, raportoimaan havainnot ja aloittamaan hoitotoimenpiteet.

Ylimääräiset henkilöt poistettiin onnettomuuspaikalta järjestyksenvalvojen johdolla. Potilaiden yksityisyyden suojaamiseksi tehtiin näkösuoja pressusta.

Kello 16.37 pelastustoiminnan johtaja ja pelastusyksiköt saapuivat kohteeseen messualueen itäpuolelta, josta oli esteetön pääsy onnettomuuspaikalle.

Ambulanssit saapuivat kello 16.42–17.02 kenttäjohtajan päätöksen mukaisesti alueen länsipuolella sijaitsevalle pääportille, josta järjestyksenvalvojat opastivat ne onnettomuuspaikalle. Eteneminen sankassa väkijoukossa oli hidasta. Ensihoidon kenttäjohtaja saapui kello 17.04.

Kenttäjohtaja määräsi ensimmäisenä kohteeseen saapuvien ambulanssien henkilöstön luokittelemaan potilaat ja aloittamaan hoitotoimet. Lisäksi hän määräsi tilannepaikan johtajaksi kolmantena saapuvan ambulanssin hoitajan. Kello 16.48 tilannepaikan johtaja ilmoitti kenttäjohtajalle, että alustava potilaiden luokittelu² oli kaksi punaista, yksi keltainen ja neljä vihreää potilasta.

Ensimmäiset ambulanssit lähtivät kohti Seinäjoen keskussairaalaan kello 16.52 ja 17.05. Ensihoidon kenttäjohtaja sanoi, että lääkärihelikopteri tulee ambulansseja vastaan. Helikopterin ensihoitolääkäri ja -hoitaja siirtyivät Lapuan eteläpuolella kello 17.27 ambulansseihin. Viimeinen kuljettava ambulanssi poistui onnettomuuspaikalta kello 17.22.

Ensihoidon tilannejohtaja piti paikanpäällä kirjaa loukkaantuneista sekä heidän hoidostaan. Kaikki potilaat kuljetettiin Seinäjoen keskussairaalaan, jonne tehtiin matkalla myös ennakoitukset. Ensimmäiset ambulanssit olivat perillä sairaalassa kello 17.43.

Ensihoitajat tarkastivat onnettomuuspaikalla myös henkilöitä, joilla ei ollut tarvetta ensihoidolle, ja ohjasivat nämä tarpeen mukaan paikalliseen terveyskeskukseen. Seinäjoen terveysasemalla kävi tapahtumapäivänä kolme henkilöä onnettomuuteen liittyvien selkä- ja jalkakipujen vuoksi. Kello 17.57 ensihoidon kenttäjohtaja ilmoitti hätäkeskukselle, että ensihoitotoimet onnettomuuspaikalla olivat ohi.

Seinäjoen keskussairaalaan päivystyspoliklinikan henkilökunta hälytti sairaalan oman henkilön ensiavun ryhmän. Hoitohenkilökunnasta koottu kahden hengen ryhmä tarjosi tukea sairaalaan kuljetetuille potilaille sekä heidän omaisilleen.

1.4 Poliisin toiminta

Pohjanmaan poliisilaitos oli lauantaina messualueella näytteilleasettajana. Paikalla oli yksi ajoneuvo ja kolme poliisia. Poliisin vuorossa ollut kenttäjohtopartio oli lisäksi käynyt vuoronsa alussa tutustumassa messualueeseen. Kenttäjohtaja tiesi, että näyttelyssä olleet poliisit olivat tarvittaessa käytettävissä.

Onnettomuuden tapahtuessa poliisin näyttelyosasto oli jo purettu ja poliisit matkalla asemapaikoilleen. Saatuaan tiedon onnettomuudesta kenttäjohtopartio oli tapahtumapaikasta 45 kilometrin päässä. Se lähti hälytysajona kohteeseen. Matkalla kenttäjohtaja määräsi messuilta parin kilometrin päähän ehtineen poliisipartion palaamaan alueelle. Se oli ensimmäisenä partiona paikalla kello 16.34. Partiolla oli vaikeuksia päästä perille suuren ihmismassan vuoksi.

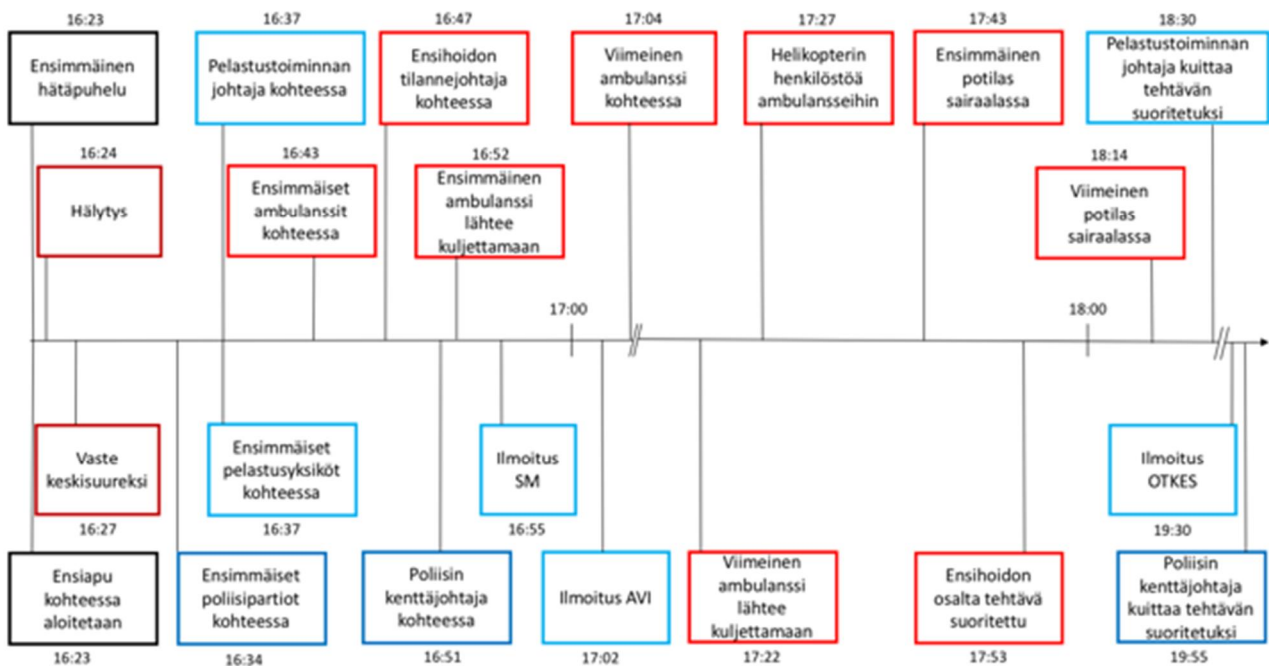
Muiden partioiden ollessa matkalla kohteeseen poliisin yleisjohtaja päätti, että messut keskeytetään ja alue tyhjennetään. Tieto meni messujen järjestäjille, jotka aloittivat alueen tyhjentämisen. Kenttäjohtajana toiminut ylikonstaapeli soitti matkalta yleisjohtajalle ja keskustele-

² Monipotilas- ja suuronnettomuustilanteissa potilaat luokitellaan onnettomuuden aiheuttamien vammojen perusteella. Väri kertoo potilaan vammojen vaatiman hoidon ja kuljetuksen kiireellisyyden. Luokittelu auttaa myös tilanteen johtajaa hahmottamaan yleiskuvaa. Punaisella värillä on merkitty hätätalapotilas. Keltaisella merkitty ei vaadi yhtä kiireellistä hoitoa. Vihreä potilas pystyy kävelemään.

Li koko tapahtuman keskeyttämisen tarpeellisuudesta. Keskustelun jälkeen alueen tyhjentäminen rajattiin koskemaan vain monsteriautonäytöksen aluetta.

Kenttäjohtopartio oli paikalla kello 16.51. Järjestyksenvalvojat opastivat sen perille. Pääsy onnettomuuspaikalle oli sujuvaa. Ensimmäiseksi kenttäjohtaja turvasi ensihoitajien työrauhan pyytämällä järjestyksenvalvoja varmistamaan alueen eristämisen. Poliisi keräsi henkilötietoja onnettomuudessa loukkaantuneilta sekä silminnäkijöiltä ja asianosaisilta.

Poliisin rikos- ja tekniset tutkijat tulivat paikalle myöhemmin ja saivat kenttäjohtajalta tilan tiedot. Tekniset tutkijat tutkivat auton rakenteita, valokuvasivat ja ottivat haltuunsa muutamia autosta murtuneiden pulttien kantoja sekä katkenneen turvavaijerin osia.

Kuva 3. Pelastusyksiköiden, ambulanssien ja poliisin toiminta onnettomuuspaikalla.

1.5 Onnettomuudesta aiheutuneet vahingot

Onnettomuudessa loukkaantui seitsemän henkilöä, joista neljä vakavasti.³ Vakavasti loukkaantuneilla oli muun muassa sisäisiä vammoja ja päavammoja sekä murtumia.

Terveyskeskuksessa omatoimisesti käyneillä oli lähinnä lieviä selkä- ja jalkavammoja.

Omaisuuksivahingot rajoittuivat monsteriauton vaurioihin ja siitä irronneen pyörän alle jääneen pakettiauton vaurioitumiseen.

Onnettomuudesta ei aiheutunut ympäristövahinkoja.

1.6 Viestintä

Viranomaiset hoitivat keskinäisen yhteydenpitonsa viranomaisradioverkon (VIRVE) kautta. Pelastusyksiköiden sisäinen viestiliikenne kulki päivittäisissä toimintapuheryhmissä. Pelastustoiminnan johtaja oli järjestyksenvalvojiin yhteydessä matkapuhelimella. Yhteydenpitoa vaikeutti se, että matkapuhelinverkot olivat messujen ajan kuormittuneet ja ajoittain tukossa.

³ Vammojen luokittelussa noudatetaan ilmaisuonnettomuuksien tutkinnan vakiintunutta kansainvälistä määrittelyä.

Ensihoidon yksiköt hoitivat keskinäisen viestiliikenteensä suuronnettomuuksissa käytettävässä puheryhmässä.

Pelastustoiminnan, ensihoidon tilannepaikan sekä poliisin kenttäjohto olivat paikalla näköyhteyden päässä. He hoitivat viestinnän enimmäkseen kasvotusten.

Järjestyksenvalvojien keskinäinen yhteydenpito oli vajavaista, koska alueen ja tapahtuman järjestyksenvalvojilla olivat omat, erilliset organisaationsa ja näillä omat viestikanavat.

Tieto onnettomuudesta levisi paikalla olleen yleisön kautta nopeasti muun muassa sosiaalisen median välityksellä. Power Truck Show'n järjestäjät tiedottivat tapahtumasta muutama tunti onnettomuuden jälkeen STT-Lehtikuvalle sähköpostilla. Tiedotteessa kuvattiin lyhyesti tapahtuma ja kerrottiin, että monsteriauton kuljettajalla oli pitkä kokemus, että auto oli tarkastettu ja että turvaetäisyydet olivat olleet sääntöjen mukaiset. Onnettomuutta seuraavina päivinä tapahtuman Facebook-sivuilla kerrottiin lisää tietoja loukkaantuneista ja heidän tilastaan.

Pelastustoimia johtanut palomestari sekä poliisin edustajat kommentoivat tapahtumia medialle useaan kertaan viikonlopun aikana.

2 TAPAHTUMAN TAUSTATIEDOT

2.1 Monsteriauto ja sen esiintymispaikka

Monsteriauto (engl. monster truck) on ajoneuvo, jossa on suuret renkaat ja pitkäliikkeinen jousitus. Päällä on henkilöauton koria muistuttava lasikuituinen kuori. Monsteriautoja esitellään yleisönäytöksissä, joissa ne muun muassa murskaavat pienempiä autoja, ylittävät korkeita esteitä tai hyppäävät. Ajoneuvoilla käydään myös kilpailuja.

Monsteriautoissa on niiden suuren painon vuoksi moottorit, joiden teho on noin tuhat hevosvoimaa. Myös jousitus on poikkeuksellisen vahva. Autot pitävät kovaa ääntä, sillä niissä ei käytetä äänenvaimentimia. Autot rakennetaan, varustellaan ja myös tarkastetaan yhdenmukaisten, alan omaan sääntelyyn perustuvien ohjeiden mukaan.

Laji on saanut alkunsa Yhdysvalloista 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Vuonna 1988 perustettiin Monster Truck Racing Association (MTRA), joka ryhtyi yhdenmukaistamaan ajoneuvoja ja niiden käyttöä sekä turvallisuusmääräyksiä. Nykyisin tunnetuin tapahtuma on Monster Jam, joka on eri maissa kiertävä, stadioneilla järjestettävä monsteriautojen show. Se on kaupallinen esitys, mutta toiminta tapahtuu Yhdysvaltain Hot Rod -järjestön (United States Hot Rod Association, USHRA) sekä MTRA:n alaisuudessa.

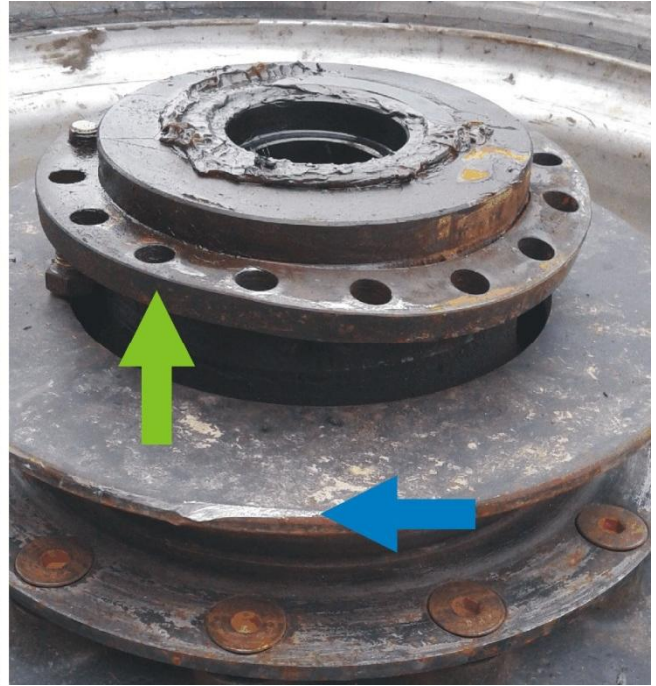
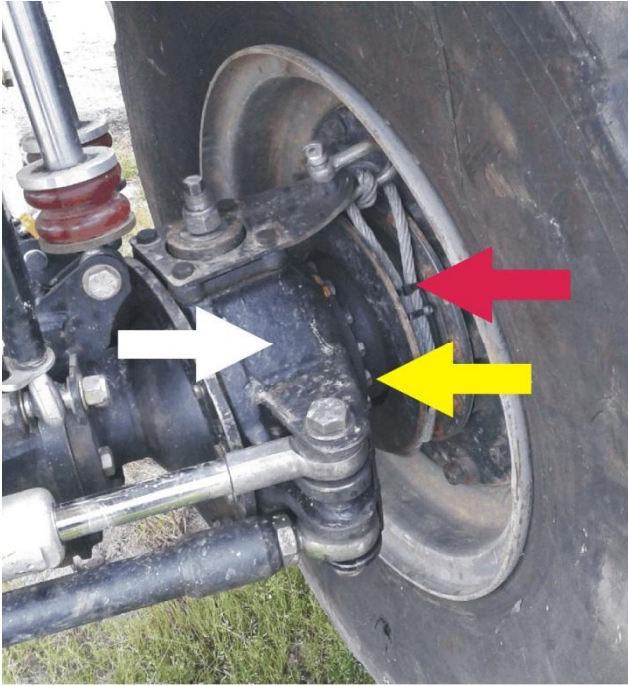
MTRA kertoo ohjeissaan, että yhdistyksen perimmäinen tarkoitus on turvata kuljettajien ja katsojien turvallisuus. Viime kädessä vastuu turvallisuudesta on kuitenkin esitysten järjestäjillä ja autojen kuljettajilla.

Power Truck Show:ssa käytetty ajoneuvo on Suomen ainoa monsteriauto. Se on omistajakuljettajansa kanssa kiertänyt Suomea vuodesta 2009 ja esiintynyt lukuisissa yleisötilaisuuksissa. Yli 4 000 kiloa painava auto oli rakennettu alan kansainvälisten määräysten mukaisesti. Sen leveys ja korkeus ovat yli kaksi metriä. Monsteriauton omistajan mukaan hän oli tarkastanut auton säännöllisesti vakioidun huolto-ohjelman sekä USHRA:n ja MTRA:n määräysten mukaan.

Ennen Powerparkin esitystä monsteriauton vasemman etupyörän kallistuskulmassa havaittiin negatiivinen raja-arvot ylittävä muutos. Pyörä kallistui alaosaan ulospäin, minkä vuoksi etupyörän murrosnivelkotelo uusittiin ennen näytöstä. Oikeaa koteloa ei ole uusittu, koska oikean etupyörän kallistuskulma oli sallituissa rajoissa. Akseliston osat ovat kuorma-autoissa tai esimerkiksi maansiirtoajoneuvoissa käytössä olevia vakio-osia.

Akseliston kiinnityspulttien kireys tarkastettiin ennen näytöstä. Tarkastajalla ei ole muistikuvaa siitä, kiertyivätkö oikean etupyörän murrosnivelkotelon laipan pultit tarkastuksessa. Kaikki kierteet kestivät kiristämisen normaaliin tapaan. Kiinnityspultit olivat lujuusluokkaa 12.9, mikä on kestävin pultti ISO 898 -luokituksessa.

Monsteriautolla hypättiin onnettomuutta edeltävinä päivinä useasti, ja niiden aikana vain kallistuksenvakaimen todettiin vaurioituneen. Vakain oli vaihdettu uuteen päivää ennen onnettomuutta.

Kuva 4. (vasemmalla). Etuakseliston rakenne. Murrosnivelkotelo on merkitty valkoisella nuolella. Pultit, joilla pyörän napa liittyy murrosnivelkoteloon, on merkitty keltaisella nuolella. Renkaan irtoamisen varalle suunniteltu turvavaijeri ja sen ura on punaisen nuolen kohdalla. Turvavaijerin molemmat päät on kiinnitetty sakkelilla kotelon päähän.

Kuva 5. (oikealla) Vihreä nuoli osoittaa monsteriautosta irronneen pyörän napaa, jonka kiinnityslaippa on taipunut. Sininen nuoli osoittaa kohdan, johon turvavaijeri jäi puristuksiin. (Kuvat: Onnettomuustutkintakeskus.)

Onnettomuuden välitön tekninen syy oli pyörän irtoaminen auton iskeytyessä alastulossa maahan. Murrosnivelkotelon alapultit "uivat" kierteiden läpi, minkä vuoksi koteloon tuli vääntörasitus yläpultteille. Irtoavan pyörän karkaamisen estämiseksi suunniteltu turvavaijeri jäi pyörän vaijerikehän ja murrosnivelkotelon väliin. Vaijeri leikkautui lähes poikki, kotelon laippa vääntyi ja yläpultit katkesivat. Murrosnivel rikkoutui ja pyörä irtosi repien heikentyneen turvavaijerin lopullisesti poikki.

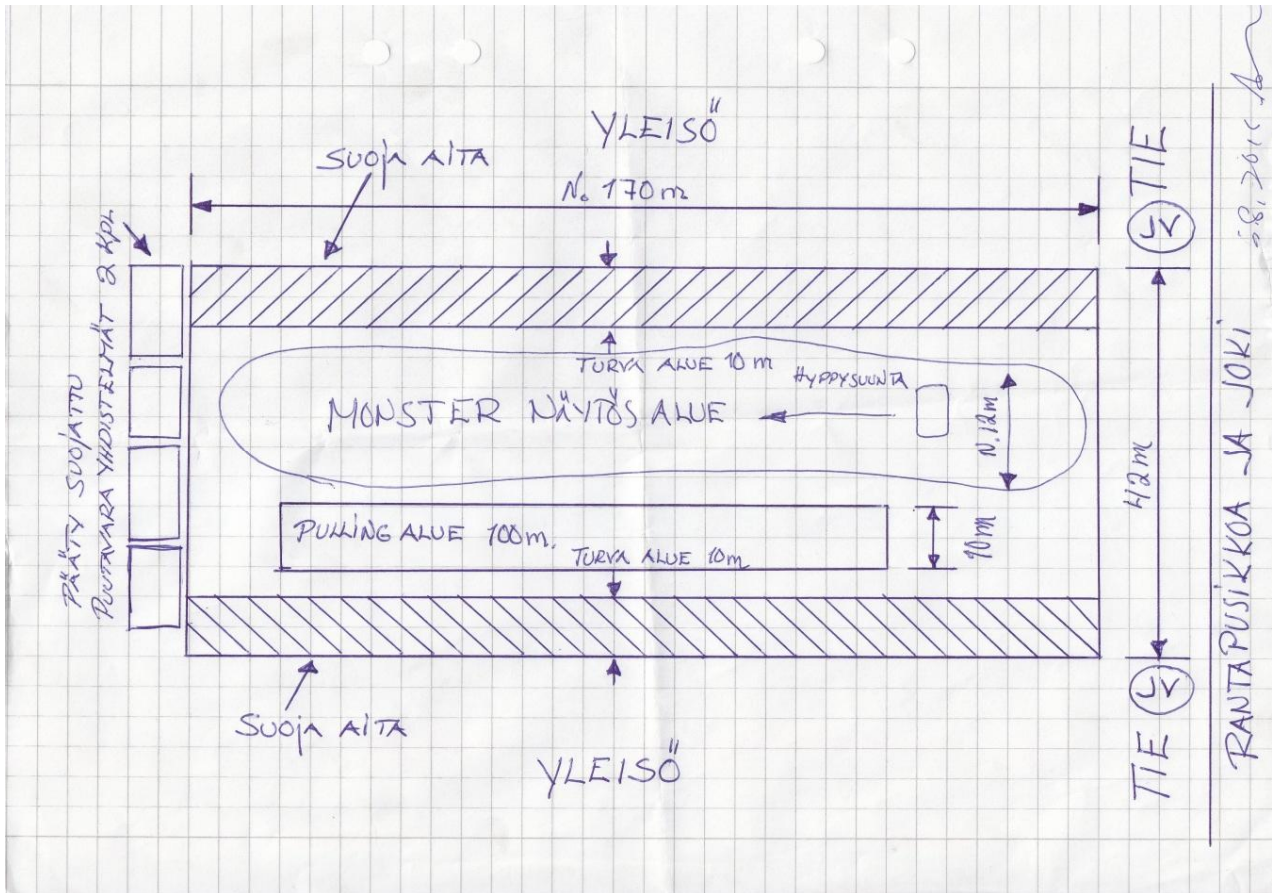
Turvavaijeri oli ollut molemmista päistään vahvasti kiinni murrosnivelkoteloon kiinnitettyssä sakkelissa. Näin kiinnitetty vaijeri ei kykene ohjaamaan irtoavaa pyörää hallitusti. Kiinnityksen tarkoituksena oli ainoastaan pitää irronnut pyörä autossa kiinni, eikä se tässä tapauksessa onnistunut.

Pyörän lähtösuuntaan vaikutti ainakin murrosnivelen irtoamisesta ja turvavaijerin katkeamisen aiheutunut nykäys. Pyörä painoi 350 kg ja sen videokuvan perusteella arvioitu lähtönopeus irtoamishetkellä oli noin 15 m/s (noin 50 km/h).

Power Truck Show järjestettiin Powerparkissa, joka on Alahärmässä sijaitseva seitsemän hehtaarin kokoinen vapaa-ajan keskus. Powerparkissa on muun muassa kartingratoja, huvipuisto, hevoskeskus, ravintoloita ja majoitustilaa. Alueella järjestetään säännöllisesti erillistäpahtumia. Vuodesta 2006 lähtien siellä on järjestetty kuljetusalan messutapahtuma Power Truck Show. Tapahtuman ytimessä ovat kuljetusalan messut, mutta sen yhteydessä alueella on muun muassa autonäyttely sekä erilaisia esityksiä ja muuta viihteellistä ohjelmaa. Lauan-taina paikalla oli noin 10 000 ihmistä.

Valo- ja videokuvien perusteella monsteriesitystä oli seuraamassa useita satoja katsojia.

Monsteriauton esitykselle varattu alue sijaitsi messujen U4-alueella messualueen etelälaidan pellolla. Samalla alueella esiteltiin myös traktorivetoa (engl. tractor pulling).

Kuva 6. Messutapahtuman pelastussuunnitelman liitteeksi piirretty kartta alueesta, jolla monsteriauton ja traktorivedon esitykset järjestettiin. Turva-alue tarkoitti aluetta, jossa ei ollut tarkoitus ajaa. (Kuva: Power Truck Show'n turvallisuussuunnitelma.)

Poliisin mittaamat esitysalueen mitat olivat 166 metriä ja 45–50 metriä. Alue oli ympäröity siirrettävillä aidoilla. Aita koostui metallisista, noin kolme metriä pitkistä ja omilla jaloillaan seisovista elementeistä, jotka oli kiinnitetty toisiinsa. Järjestyksenvalvojat huolehtivat siitä, että yleisö pysyi esityksen aikana aitauksen ulkopuolella.

Esitysalueen pätyyn oli ajettu kaksi puutavaran kuljettamiseen tarkoitettua tyhjää rekkaa perävaunuineen. Niiden oli tarkoitus pysäyttää monsteriauton tai siitä mahdollisesti irtoavien osien liike. Osa yleisöstä oli luvatta kiivennyt perävaunujen päälle seuraamaan esitystä.

2.2 Onnettomuuteen liittyvät organisaatiot ja henkilöt

Powerparkin omistaa paikallinen konepaja-alan osakeyhtiö. Powerparkilla on oma johto ja päätoiminen turvallisuuspäällikkö, joka vastasi alueen yleisestä turvallisuudesta myös messujen aikaan. Poliisille tehdyssä ilmoituksessa yleisötilaisuuden järjestämiseksi hänet oli merkitty messujen yhteyshenkilöksi ja poliisi tulkitsi hänet koko tapahtuman turvallisuuspäälliköksi. Turvallisuuspäällikkö osallistui tapahtuman palotarkastukseen.

Power Truck Show -messujen taustalla on erillinen osakeyhtiö. Yhtiö on vuosittain tehnyt käyttöoikeussopimuksen Powerparkin kanssa. Vuoden 2015 käyttöoikeussopimuksen mukaan messuyhtiö oli tapahtuman "kokonaisvaltainen vastuullinen järjestäjätaho".

Tapahtumaviikonlopun yksityiskohtaisen ohjelman tuottaminen ja kokoaminen oli messuyhtiön vastuulla. Yhtiö myös hankki järjestyksenvalvojat ja sopi oheisohjelmasta.

Messuyhtiön edustajat sopivat monsteriautoesityksestä suullisesti sen järjestävän yhtiön ja auton omistaja-kuljettajan kanssa.

Power Truck Show'n turvallisuudesta vastasivat tapahtuman pelastussuunnitelman mukaan useat henkilöt. Suunnitelmassa oli nimetty erikseen turvallisuusvastaava, tapahtuman turvallisuudesta vastaava ja järjestyksenvalvojien esimies. Lisäksi oli nimetty pelastussuunnitelman esittelystä ja järjestyksenvalvonnasta vastaavat henkilöt.

Koko tapahtuman vastuuhenkilöiksi oli suunnitelmassa nimetty neljä messuyhtiön palveluksessa ollutta miestä, joista kolmella oli myös turvallisuuteen liittyvä vastuuasema. Järjestyksenvalvonta-alueesta vastannut henkilö oli todellisuudessa vastuussa myös yhteydenpidosta viranomaisiin ja toimi järjestyksenvalvojien esimiehenä vaikka sitä varten oli nimetty toinen henkilö.

Kuulemisten yhteydessä ilmeni, että eräiden osallisten keskinäisissä henkilösuhteissa oli ainakin ajoittain ongelmia. Ne liittyivät näkemuseroihin siitä, miten eräät turvallisuuskysymykset tuli ratkaista.

Monsteriauton omisti yhtiö, jonka omistaja ajoi autoa esityksissä. Omistaja-kuljettajalla on yli 12 vuoden kokemus moottoriajoneuvoilla tehdyistä tempuista erilaisissa tapahtumissa. Monsteriautoesitys on ollut yksi yhtiön ohjelmanumeroista lähes toiminnan alusta asti.

Paikallinen motoristien yhdistys oli hakenut ja saanut Kauhavan kunnalta luvan pitää tilapäistä leirintäaluetta Power Truck Show'n aikana. Yhdistys vastasi turvallisuudesta ja järjestyksenpidosta leirintäalueella.

2.3 Viranomaiset ja muut toimijat

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos tarkastaa valvontasuunnitelmansa mukaisesti yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmat ja tekee tarvittaessa tapahtuman riskien perusteella tapahtuma-alueelle palotarkastuksen. Suunnitelman mukaan pelastusviranomainen tekee yhteistyötä poliisin kanssa.

Pelastuslaitos sai Power Truck Show'n järjestäjiltä kuukausi ennen messuja pelastussuunnitelman liitteineen. Asiakirjan otsikkona oli TURVALLISUUS / PELASTUSSUUNNITELMA. Lisäksi järjestäjät olivat laatineet erillisen selvityksen yleisön poistumisturvallisuudesta. Pelastussuunnitelma oli hyvin saman sisältöinen kuin aiempina vuosina. Asian käsitellyt palomestari ei tuoreeltaan vaatinut suunnitelmaa täydennettäväksi. Hän sopi messualueen palotarkastuksen ajankohdasta.

Pelastussuunnitelmassa kuvattiin tapahtuman turvallisuusjärjestelyjä, nimettiin vastuuhenkilöt, arvioitiin vaaratekijöitä ja annettiin toimintaohjeita vaaratilanteisiin. Mukana ei ollut tilaisuuden ohjelmaa eikä muuta mainintaa monsteriautoesityksestä, vaikka tästä oli sovittu jo edellisenä talvena. Ohjelma oli kuitenkin julkaistu tapahtuman markkinoinnin osana ja monsteriautoesitys muutenkin yleisesti tiedossa. Pelastussuunnitelma oli käytännön työkalu etenkin järjestyksenvalvojille.

Messualueelle tehtiin palotarkastus päivä ennen tapahtuman alkua. Alue ja tapahtuma olivat viranomaisille tuttuja, koska Power Truck Show oli järjestetty samassa paikassa useita kertoja aiemmin. Tapahtuman koko on kasvanut useana vuonna peräkkäin. Aiempien vuosien palotarkastuksissa annettujen määräysten kohteena olleet poistumisturvallisuus ja pelastusteiden auki pitäminen.

Tarkastuksella olivat palomestarin lisäksi Powerparkin turvallisuuspäällikkö, Power Truck Show'n järjestyksenvalvonta-alueesta vastannut henkilö sekä kunnan rakennustarkastaja ja ympäristösihteeri.

Pelastussuunnitelmassa ei ollut eritelty messujen ohjelmaan sisältyneiden tilaisuuksien ja tapahtumien turvallisuutta. Palomestari määräsi tapahtuman pelastussuunnitelmaan lisättäväksi kohdan erillisten yleisötapahtumien turvallisuussuunnittelusta. Erillisillä tapahtumilla hän tarkoitti ennen muuta monsteriautoesitystä ja benji-hyppyjä. Suunnitelmat tuli liittää alueen pelastussuunnitelmaan. Järjestäjien mukaan erillisten yleisötapahtumien toiminnanharjoittajat määrittivät itse oman toimintansa yleisöturvallisuuteen vaikuttavat järjestelyt.

Palomestarin mukaan hän määräsi, että tarkastuksella havaitut puutteet oli toteutettava ennen toiminnan alkua. Järjestäjät tekivät vaaditut liitteet kynällä ruutupaperille. Monsteriesityksen osalta liite oli ainoastaan kuvassa 6 esitetty piirros tapahtumapaikasta, jonka mukaisesti näytöksen suorittaja hoitaa esityksensä. Kuulemisten mukaan tarkoitus oli, että näytöksen suorittaja vastaa kaluston toimintakunnosta ja alueen sopivuudesta näytökseen.

Osallisilla on eri käsitys siitä, milloin liitteet laadittiin. Järjestäjien mukaan ne tehtiin viipymättä tarkastuksen jälkeen, palomestarin käsityksen mukaan ne laadittiin vasta onnettomuuden tapahduttua. Joka tapauksessa liitteet on päivätty tehdyiksi tarkastuspäivänä 6.8.2015, mutta ne toimitettiin pelastuslaitokselle 10.8.2015.

Poliisiin tehtäviin kuuluu ottaa vastaan kokoontumislain mukaiset ilmoitukset suurista yleisötilaisuuksista. Poliisi myös hyväksyy järjestyksenvalvojat tilaisuuksiin.

Pohjanmaan poliisilaitos sai 30.7.2015 ilmoituksen Power Truck Show'n järjestämisestä Powerparkin alueella. Yleisötilaisuuden järjestäjiksi oli merkitty Powerparkin omistava yhtiö, messut järjestävä yhtiö sekä paikallinen motoristien yhdistys. Yhteyshenkilöksi oli merkitty Powerparkin turvallisuuspäällikkö.

Ilmoituksen liitteenä oli sama pelastussuunnitelma, joka oli aiemmin toimitettu pelastuslaitokselle. Lisäksi asiakirja-aineistossa oli luetteloita järjestyksenvalvojista, suunnitelma järjestyksenvalvojien käytöstä, ensiapusuunnitelma, esiintymishalli Power Palacen pelastussuunnitelma, yhtiöiden välinen käyttöoikeussopimus, ELY-keskuksen ja Kauhavan kaupungin päätöksiä sekä väliaikaisen leirintäalueen järjestyssäännöt.

Poliisille toimitetussa aineistossa ei ole erillistä mainintaa monsteriautoesityksestä. Viittaus siihen on kuitenkin löydettävissä aineistoon sisältyvästä messualueen kartasta, johon on tehty merkintä monsteriautoesityksen paikasta.

Poliisin vaatimuksesta Power Truck Show'n turvallisuusvastuut oli vuodeksi 2015 määritelty aiempaa tarkemmin. Poliisi halusi Powerparkin alueen kaikille tapahtumille yhden ja selkeän turvallisuusorganisaation, jotta esimerkiksi eri tapahtumien järjestyksenvalvojat voisivat toimia koko alueella. Vaatimuksen seurauksena poliisille toimitettiin laaja asiakirja-aineisto, mutta vaikutukset käytännön toimintaan messujen aikaan jäivät vähäisiksi.

Seinäjoen alueen ympäristöterveydenhuolto on kuntien yhteistyöelin, joka vastaa useiden alueen kuntien keskinäisen sopimuksen perusteella Kauhavan kunnalle kuuluvasta elintarvike-, eläinlääkintähuolto-, terveydensuojelu- ja tupakkalain sekä kuluttajaturvallisuus- ja kemikaalilainsäädännön valvonnasta.

Power Truck Show'n järjestäjät tekivät ympäristöterveydenhuollolle ilmoituksen suuresta yleisötilaisuudesta 28.7.2015. Sen perusteella terveystarkastaja teki messualueella tarkastuksen, jossa keskityttiin terveydensuojelu-, tupakka- ja kuluttajaturvallisuusvalvontaan. Järjestä-

jien puolelta tarkastukseen osallistui Power Truck Show'n järjestyksenvalvonta-alueesta vastannut henkilö.

Tarkastuskertomuksen kuluttajaturvallisuusvalvontaa käsittelevässä osassa todetaan, että benji-hyppyjä, monsteriautoesitystä ja vastaavia palveluja tarjoavilla "tulee olla laadittuna turvallisuusasiakirja, joka sisältää muun muassa suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi, riskien hallitsemiseksi ja niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville sekä onnettomuuskirjanpidon". Terveystarkastaja tutustui tarkastuksen yhteydessä pelastuslaitokselle ja poliisille toimitettuun pelastussuunnitelmaan ja arvioi, että se riitti korvaamaan turvallisuusasiakirjan.

Pelastuslaitos, poliisi ja alueen ympäristöterveydenhuolto eivät olleet missään vaiheessa Power Truck Show'n turvallisuusjärjestelyjen vuoksi yhteydessä toisiinsa tai vaihtaneet messuja koskevia tietoja.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) valvoo kuluttajaturvallisuutta. Rooli on ollut kuntia ohjaava. Toiminnan tarkoituksena on suojella ihmisiä, omaisuutta ja ympäristöä turvallisuusriskeiltä.

Valvonnan tavoitteena on varmistaa, että kuluttajapalvelut täyttävät kuluttajaturvallisuutta koskevan lainsäädännön vaatimukset eivätkä aiheuta vaaraa kuluttajan terveydelle. Jokaisella toiminnanharjoittajalla ja palveluntarjoajalla on velvollisuus huolehtia palvelujen turvallisuudesta. Siksi vastuun turvallisuudesta kantavat ensisijassa tavaroiden valmistajat, maahan-tuojat ja myyjät sekä palvelun suorittajat.

Virasto on keskittynyt kulutustavaroiden valvontaan ja opastanut kuntia tekemään teematar-kastuksia esimerkiksi lasten leikkipuistojen sekä uimapaikkojen turvallisuudesta. Se on myös antanut kuntien terveystarkastajille koulutusta kuluttajaturvallisuuteen liittyvästä valvonnas-ta sekä julkaissut ohjeita riskien arvioimiseksi.

Tukesin lisäksi toimivaltaisia viranomaisia ovat aluehallintovirastot, jotka arvioivat kuntien kuluttajaturvallisuutta koskevat valvontasuunnitelmat sekä kuntien kuluttajaturvallisuutta valvovat viranomaiset. Kunnat valvovat kuluttajapalveluiden turvallisuutta alueellaan. Yleensä toiminta on annettu terveystarkastajille osana ympäristöterveydenhuoltoa. Aluehallintavi-raston rooli valvojana on etäinen.

2.4 Pelastustoimintaan osallistuneiden organisaatioiden valmius ja toiminta

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos vastaa pelastuspalveluiden tuottamisesta alueellaan. Palvelut, niiden taso sekä niihin käytettävät resurssit määritellään pelastussäädösten edellyttämässä palvelutasopäätöksessä. Se perustuu alueelle tehtyyn riskien ja niistä syntyvien uhkien arviointiin. Viimeisin Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen palvelutasopäätös on tehty vuosille 2009–13. Palvelutasopäätös on aluehallintoviranomaisen luvalla voimassa, kunnes uusi päätös tulee hyväksyttäväksi.

Riskien arvioinnissa pelastustoimen alueet jaetaan sisäministeriön ohjeen⁴ mukaisesti riskiluokkiin I-IV. Lisäksi tunnistetaan onnettomuustyyppit ja riskikohteet sekä tapahtumat ja yleisötilaisuudet, jotka vaativat erityisjärjestelyjä. Osana riskien arviointia seurataan onnettomuuksien lukumäärää ja kehitystä sekä päätetään niiden perusteella tarvittavat toimenpiteet.

Onnettomuus tapahtui riskiluokan III alueella. Ministeriön ohjeistuksen mukaan palvelutaso tulee määritellä niin, että ensimmäisen pelastusyksikön on oltava III-luokan alueella onnet-

⁴ Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012.

tomuuspaikalla 20 minuutissa hälytyksen vastaanottamisesta. Alahärmän paloasemalta hälytetyt yksiköt olivat tapahtumapaikalla 14 minuutin kuluessa.

Pelastusyksiköiden saapuessa tapahtumapaikalle oli kohteen oma henkilöstö käynnistänyt pelastustoimet. Pelastuslaitoksen tehtävänä oli tukea ensihoitohenkilöstöä antamalla ensiapua onnettomuudessa loukkaantuneille sekä toimimalla kuljettajana ambulansseissa. Varsinaisia pelastustoimenpiteitä tapahtumat eivät edellyttäneet.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos määrittelee laatimassaan operatiivisen johtamisen ohjeeseen pelastustoiminnan johtamisen perustoimintamallit. Pieneen liikenneonnettomuuteen hälytetään lähin tarkoituksenmukainen pelastusyksikkö. Keskisuudessa liikenneonnettomuudessa ennalta määritellyn pelastusyksikön johtaja nousee pelastusjoukkueen johtajaksi ja samalla tilanteen yleisjohtajaksi.

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri vastaa ensihoidon järjestämisestä alueella, jossa onnettomuus tapahtui. Sairaanhoitopiirin palvelutasopäätöksessä määritellään riskialuejaon sekä tehtävän kiireellisyysluokan mukaan ohjeelliset ajat tavoittaa potilas.

Riskialueet ovat neliökilometrin kokoisia alueita. Alueen riskiluokka määrittyy keskimääräisten ensihoidotehtävien, asutuksen ja tiestön mukaan luokkiin 1–5. Ensihoidon tehtävät luokitellaan niiden kiireellisyyden mukaan luokkiin A, B, C ja D.

Onnettomuuspaikka sijaitsi riskialueella 3. Hälytys annettiin korkeimmassa kiireellisyysluokassa (A). Palvelutasopäätöksen mukaan A- ja B- kiireellisyysluokan tehtävillä pyritään tavoittamaan 40 prosenttia väestöstä kahdeksan minuutin ja 70 prosenttia väestöstä 15 minuutin kuluessa hälytyksestä vähintään ensivastetasoisella yksiköllä. Puolessa tunnissa pyritään tavoittamaan 80 prosenttia väestöstä hoitotasoisella ambulanssilla.

Ensivasteyksikkö oli onnettomuuspaikalla noin 11 minuutin kuluttua hälytyksestä. Ensimmäinen hoitotasoinen ambulanssi oli paikalla noin 18 minuutin kuluttua hälytyksestä.

Hätäkeskus hälytti ensihoidon yksiköitä onnettomuustehtävään sairaanhoitopiirin laatiman hälytysohjeen mukaisesti lähimmän yksikön periaatteella. Ambulansseja hälytettiin myös vierailevalta Vaasan sairaanhoitopiirin alueelta. Alueen ambulansseilla oli ollut vilkas päivä. Myös messualueella oli ollut useita suurelle yleisötapahtumalle tyypillisiä tehtäviä. Onnettomuuspaikalle hälytettiin ohjeen mukaisesti yksi ambulanssi potilasta kohden.

Lääkarihelikopteri lähti tehtävälle tukikohdastaan Pirkkalan lentoasemalta. Helikopteri laskeutui Kauhavan eteläpuolelle tien 19 viereen, jossa helikopterin henkilöstöä siirtyi ambulansseihin antamaan apua potilaille.

Onnettomuuden uhreille tarjottiin Seinäjoen keskussairaalassa psykososiaalista tukea. Se on kuntien lakisääteinen⁵ tehtävä ja osa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja. Seinäjoen keskussairaalassa toimii henkisen ensiavun (HEA) päivystysryhmä, joka on aina käytettävissä. Ryhmä antaa psykososiaalista tukea onnettomuuden uhreille ja heidän omaisille sekä muille tapahtumasta järkyttyneille.

Pohjanmaan poliisilaitoksella oli työvuorossa tapahtumapäivänä seitsemän poliisipartiota. Kenttäjohtopartio oli käynyt aiemmin päivällä tutustumassa alueeseen. Partiot hälytettiin tehtävälle hälytysohjeen ja riskiarvio-ohjeen mukaisesti kiireellisyysluokassa A.

⁵ 1326/2010

Poliisi eristi onnettomuuspaikan ulkopuolisista ja keräsi tapahtuman silminnäkijöiden, osallisten sekä asianosaisten yhteystietoja. Lisäksi poliisi suoritti tapahtumapaikalla teknistä tutkintaa ja kuvasi tapahtumapaikan.

Pohjanmaan poliisi ilmoitti 5.1.2016, ettei onnettomuudesta ole poliisitutkinnan perusteella tullut ilmi seikkoja, joiden perusteella ketään olisi syytä epäillä rikoksesta. Poliisi ei käynnistänyt varsinaista esitutkintaa.

Vaasan hätäkeskuksen tehtävänä on ottaa toimialueellaan⁶ vastaan hätäilmoitukset, tehdä riskiarviot sekä hälyttää tarkoituksenmukainen apu hälytysohjeiden mukaisesti. Päivystäjän tehtävänä on hätäpuhelijujen perusteella muodostaa mahdollisimman kattava kuva siitä, mitä onnettomuuspaikalla on tapahtunut ja millaista apua siellä tarvitaan.

Lisäksi päivystäjän on annettava tapahtumapaikalle toimintaohjeita ja henkeä pelastavia ensiapuohjeita ennen viranomaisavun saapumista sekä tuettava viranomaisia tehtävän aikana.

Hätäkeskuspäivystäjä hälytti riskinarvio-ohjeen mukaisesti ja ensimmäisen hätäpuhelun perusteella viranomaisia tehtävälle liikenneonnettomuus pieni. Päivystäjä nosti vasteen muutamien minuuttien kuluttua lisätietojen perusteella keskisuureksi. Nostaminen lisäsi tehtävälle pelastusjoukkueen johtajan.

Omatoimiset pelastustoimet käynnistyivät onnettomuuspaikalla nopeasti. Alue eristettiin ulkopuolisilta. Loukkaantuneet luokiteltiin vammojen laadun mukaan ja heidän peruselintoinnoista huolehdittiin. Messualueella toimineet järjestyksenvälvojat ja palomiehet sekä SPR:n ensiapuryhmä toimivat hätäkeskuksen ohjeiden mukaan ennen pelastushenkilöstön saapumista.

2.5 Tallenteet

Tutkintaryhmällä on ollut käytössä Vaasan hätäkeskuksen hätäilmoitukseen ja hälytyksiin liittyvät äänitallenteet sekä hätäkeskuksen ja muiden viranomaisten välisen radioliikenteen tallennukset.

Lisäksi käytössä ovat olleet pelastustoimen onnettomuustietokannan (PRONTO) selosteet. Niistä käy ilmi muun muassa hälytyslinjojen avaaminen hälytettävälle yksiköille sekä onnettomuuteen hälytetyt yksiköt. Selosteista ilmenevät myös yksiköiden lähtöajat, miehistön määrä ja saapumisaika kohteeseen.

Tutkintaryhmä on myös tutustunut useisiin yleisön tapahtumasta ottamiin videoihin.

2.6 Säädökset, määräykset, ohjeet ja muut asiakirjat

Suuren yleisötilaisuuden järjestäminen edellyttää toiminnanharjoittajalta ilmoitusten ja lupahakemusten tekemistä useille viranomaisille. Tässä keskitytään vain yleisötilaisuuden turvallisuutta koskeviin ilmoitus- ja lupakäytäntöihin sekä niihin liittyvään valvontaan.

2.6.1 Pelastuslainsäädäntö

Pelastuslainsäädäntö⁷ velvoittaa yleisötilaisuuden järjestäjää laatimaan pelastussuunnitelman, jos tapahtuman luonne aiheuttaa erityistä vaaraa ihmisille. Mikäli tilaisuudessa on useampia toiminnanharjoittajia, vastuullisen toimijan tulee laatia pelastussuunnitelma yhteistyössä näiden kanssa.

⁶ Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakunnat.

⁷ 379/2011, 407/2011

Pelastussuunnitelmassa on selvitettävä ja arvioitava yleisötilaisuuden vaarat ja riskit. Riskiarvion perusteella määritellään tilaisuuden turvallisuusjärjestelyt. Näitä ovat esimerkiksi rakenteelliset järjestelyt, ohjeet henkilöstölle onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja vaaratilanteessa toimimiseksi. Suunnitelma on pidettävä ajan tasalla ja siitä on tiedotettava työntekijöille sekä muille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon.

Yleisötilaisuuden pelastussuunnitelma on toimitettava tiedoksi alueen pelastusviranomaiselle viimeistään 14 vuorokautta ennen tilaisuuden alkamista.

Jos samaa yleisötilaisuutta varten tulee muun lain kuin pelastuslain taikka toimivaltaisen viranomaisen antaman määräyksen nojalla laatia turvallisuus-, valmius- tai muu vastaava suunnitelma, erillistä yleisötilaisuuden pelastussuunnitelmaa ei tarvitse laatia. Pelastussuunnitelman sisältöä koskevat seikat voidaan koota muuhun suunnitelmaan, kuten kuluttajaturvallisuuslain mukaiseen turvallisuusasiakirjaan. Tästä on mainittava suunnitelmassa.

2.6.2 Kokoontumislaki

Kokoontumislain⁸ mukaan yleisötilaisuuden järjestämisestä on ilmoitettava kirjallisesti järjestämipaikan poliisille viisi vuorokautta ennen tapahtuman alkamista. Yleisötilaisuuden järjestäjän on huolehdittava järjestyksen ja turvallisuuden säilymisestä tilaisuudessa. Sitä varten järjestäjä voi asettaa tilaisuuteen ja sen välittömään läheisyyteen järjestyksenvalvoja.

Poliisi hyväksyy järjestyksenvalvojat. Tarvittaessa poliisi antaa ennakolta tai tilaisuuden aikana ohjeita ja määräyksiä muun ohella yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

2.6.3 Kuluttajaturvallisuuslaki

Kuluttajaturvallisuuslaki⁹ velvoitti onnettomuuden aikaan palveluntarjoajaa tekemään etukäteen kirjallisen ilmoituksen kuluttajapalvelun tarjoamisesta. Ilmoitus tehdään kunnan valvontaviranomaiselle. Ilmoitus oli tehtävä muun muassa ohjelmapalvelusta, jollei siihen sisältyvää riskiä voida arvioida vähäiseksi. Ilmoitus oli tehtävä myös merkittävän riskin sisältävästä tapahtumasta, josta toteutuessaan voi aiheutua vaaraa jonkun turvallisuudelle. Ilmoitusvelvollisuus poistuu keväällä 2016, kun laki muuttuu.

Palveluntarjoajan on ennen toiminnan aloittamista laadittava turvallisuusasiakirja sen varmistamiseksi, että tarjoaja tuntee palveluun liittyvät riskit ja on varautunut niihin riittävästi. Asiakirja on pakko laatia ennen toiminnan aloittamista. Palvelun laatu ja laajuus määrittävät sen, kuinka laaja ja yksityiskohtainen asiakirjan on oltava. Sen tulee sisältää suunnitelma vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi. Tarkempia säännöksiä turvallisuusasiakirjan sisällöstä on annettu valtioneuvoston asetuksella.¹⁰

Turvallisuusasiakirja on näytettävä ja toimitettava pyydettyä valvontaviranomaiselle.

Turvallisuusasiakirjan sisältö muistuttaa pelastuslain mukaista pelastussuunnitelmaa. Toiminnanharjoittaja voi laatia useiden erillisten suunnitelmien sijaan yhden asiakirjan, johon sisältyy sekä pelastuslain edellyttämä pelastussuunnitelma että turvallisuusasiakirja.

Kuluttajaturvallisuuslain perustelujen¹¹ mukaan myös välittäjä eli tilaisuuden tai tapahtuman kokonaisuudesta vastaava taho on vastuussa alihankintana toteutetun palvelun turvallisuudesta. Välittäjän vastuulla on varmistaa se, että eri osista koottu tai alihankkijoiden toteuttama kokonaisuus on kuluttajan kannalta turvallinen.

⁸ 530/1999

⁹ 920/2011

¹⁰ 1110/2011

¹¹ HE 99/2010

Kuntien valvontaviranomaiset eivät aina tutustu kaikkiin turvallisuusasiakirjoihin vaan paneutuvat niihin tarpeen mukaan valvonnan yhteydessä. Kuluttajaturvallisuuslaki ei tunne toiminnanharjoittajille myönnettäviä lupia tai hyväksyntöjä.

Kuluttajaturvallisuuslaki on väistyvä ja täydentävä laki. Sitä sovelletaan, jollei kuluttajapalvelun turvallisuutta koskevaa erityislainsäädäntöä ole tai jos erityislainsäädäntöä soveltamisella ei päästä samaan turvallisuustasoon.

Vireillä on kuluttajaturvallisuuslain muutos¹², joka siirtää kuntien kuluttajaturvallisuusvalvonnan yksinomaan Tukesiin. Myös aluehallintovirastojen kuluttajaturvallisuusvalvontaa koskeva ohjaustehtävä poistetaan. Tukes on ilmoittanut kohdistavansa kuluttajaturvallisuuden valvontaa vuosittain noin 570 palveluun. Valtaosa yleisötilaisuuksien valvonnasta kohdistetaan turvallisuusjohtamisjärjestelmiin sekä riskiperusteisesti tilaisuuksiin, joissa yleisö on aktiivisena toimijana eikä vain seuraa tapahtumaa passiivisesti. Järjestäjien ilmoitusvelvollisuus poistuu.

2.6.4 Hallintolaki

Viranomaiset käyttävät julkista valtaa, jolloin niiden toimintaa ohjaavat niin perustuslain¹³ yhdenmukaisuusvaatimus kuin hallintolaista¹⁴ kumpuavat hyvän hallinnon periaatteet. Esimerkiksi pelastusviranomaisen on noudatettava näitä periaatteita arvioidessaan pelastussuunnitelmia ja tehdessään palotarkastuksia.

Viranomaiselle saapuvat asiakirjat tulee aina käsitellä ilman aiheetonta viivytystä. Pelastussuunnitelman käsittelemisen joutuisuuteen pelastuslaki ei erikseen ota kantaa.

Jos pelastusviranomaisen antaa palotarkastuksen perusteella korjausmääräyksen eikä sitä voida heti toteuttaa, tulee korjaamiselle antaa määräaika. Tarkastuksella annettu korjausmääräys on viranomaisen tekemä hallintopäätös, johon voi valittamalla hakea muutosta.

Kuluttajaturvallisuuslain nojalla tehdystä valvonnasta annettavissa tarkastuspöytäkirjoissa ei anneta velvoittavia tai valituskelpoisia määräyksiä. Jos kunnan määräämä lautakunta tai muu toimielin ei ole siirtänyt terveystarkastajalle toimivaltaa, tämä voi antaa määräyksen tai kiellon vain erittäin vakavan ja akuutin vaaran ollessa käsillä.

2.6.5 Monsteriautoharrastajien säännöt (MTRA Rulebook)

Suljetuilla alueilla tapahtuvaan moottoriajoneuvoilla ajamiseen ei sovelleta tieliikenteessä noudatettavia vaatimuksia. Sen sijaan moottoriurheilussa ja -esityksissä sovelletaan kunkin alan omia normeja.

Monsteriautoharrastajien ympäri maailmaa noudatettavat säännöt on laatinut MTRA, ja niitä päivitetään tarpeen mukaan. Säännöissä annetaan määräyksiä monsteriautojen rakenteesta, huollosta, tarkastamista ja turvallisuudesta. Turvallisuusmääräykset painottuvat selvästi kuljettajan ja ajoneuvon turvallisuuteen. Tutkinnan aikana viimeisin versio oli numeroltaan 24.2. Se on julkaistu 2015.

Ohjeiden mukaan auton kuljettaja päättää siitä, voidaanko esitys toteuttaa turvallisesti. Jos kuljettaja rikkoo turvallisuussääntöjä, hän on velvollinen maksamaan järjestölle rikemaksun.

Yhdysvalloissa 2009 tapahtuneiden onnettomuuksien jälkeen MTRA:n ohjekirjaan lisättiin katsojien turvallisuutta kohentavia määräyksiä. Esimerkiksi jäähallien kaltaisilla suljetuilla

¹² HE 46/2015

¹³ 731/1999

¹⁴ 434/2003

alueilla esiinnyttäessä yleisö vietiin kauemmas autoista jättämällä aiempaa enemmän sisimäisiä katsomorivejä tyhjiksi. Ohjekirjassa on yhä vähän mainintoja yleisöturvallisuudesta.

2.7 Monsteriautoille tapahtuneita onnettomuuksia

Yhdysvalloissa kuoli 2009 kahdessa eri stadionilla monsteriautoesityksessä noin viikon sisällä ensin 6-vuotias poika ja sitten eräs näytöksen järjestäjä. Ensimmäisessä tapauksessa Tacomassa autosta irtosi lautasen kokoinen osa, joka lensi katsomoon. Toinen onnettomuus sattui Wisconsinin Madisonissa. Siellä järjestäjiin kuulunut mies asteli näytöksen loppuvaiheessa radalle ja tuli yliajetuksi.

Meksikossa kuoli lokakuussa 2013 yhdeksän katsojaa, kun monsteriauto pääsi kuljettajansa hallinnasta ja ajoi yleisön joukkoon. Katsojat olivat samalla tasolla kuin esityskenttä.

Hollannin Haaksbergenissä yleisön sekaan karannut monsteriauto tappoi syyskuussa 2014 kolme ihmistä. Loukkaantuneita oli 28. Hollannin onnettomuustutkintakeskuksen tutkinnan mukaan tilaisuuden järjestäjät ja monsteriautoesityksen toteuttajat sekä esitykselle luvat myöntäneet viranomaiset eivät olleet mieltäneet esitykseen sisältyviä vaaroja, minkä vuoksi katsojat oli päästetty liian lähelle autoja. Monsteriautoesitys järjestettiin parkkipaikalla. Yleisö oli samalla tasolla esityksen kanssa, ja näiden välissä oli vain metallisia kulunvalvonta-aitoja.

Hollannin onnettomuustutkijoiden mukaan lupaprosessi on monsteriautoesityksen kaltaisen, yleisölle vaaroja sisältävän tapahtuman turvallisuuden kannalta keskeistä. Jos luvan myöntävä ja tapahtumaa valvova taho ei anna turvallisuusmääräyksiä tapahtuman järjestäjille, se lyö laimin vastuunsa yleisestä turvallisuudesta. Puuttuvia turvallisuusmääräyksiä on samalla mahdotonta valvoa. Haaksbergenin kunta ei ymmärtänyt vastuutaan, eikä ottanut riittävästi huomioon tapahtumaan sisältyviä vaaroja.

Myöskään tapahtuman kokonaisjärjestäjä ei tunnistanut esityksen riskejä, minkä vuoksi hyväksyttävän riskin rajat jäivät määrittelemättä. Esityksen toteuttanut monsteriautoyhtiö puolestaan vei näytöksen hyvin lähelle yleisöä. Onnettomuustutkijoiden mukaan yhtiöllä oli vähän tietoa toimintansa synnyttämistä riskeistä tai yhtiö ei katsonut olevansa vastuussa näiden riskien tunnistamisesta saati hallitsemisesta.

Tutkinnan mukaan kunnalliset lupamenettelyt saattavat menettää tehoaan sen takia, että järjestäjiltä ja muilta tulee painetta saada suunnitellut esitykset toteutetuiksi järjestäjien suunnitteleamalla tavalla. Taloudellisista ja muista syistä syntyvä paine ei kuitenkaan saa vaikuttaa lupa- ja valvontamenettelyihin.

2.8 Muut aiheeseen liittyvät tutkinnat, tutkimukset ja selvitykset

Onnettomuustutkintakeskus on 1990- ja 2000-luvuilla tutkinut muutamia tapauksia, joissa on ollut kyse suuren yleisötapahtuman turvallisuusjärjestelyistä.

Vuonna 1996 rallin MM-osakilpailussa (Jyväskylän Suurajot) ralliauto syöksyi erikoiskokeella yleisön joukkoon. Belgialainen katsoja kuoli ja 32 muuta ihmistä sai vammoja.¹⁵

Silloinen tutkintalautakunta teki vastaavanlaisten onnettomuuksien välttämiseksi kilpailun järjestäjälle turvallisuusesityksen. Sen pääkohdat olivat "katsojien suojaaminen, yleisöerikoiskokeiden nopeuksien rajoittaminen sekä turvallisuussuunnitelmien ja -järjestelmien kehittäminen".

¹⁵ [A2/1996Y Katsojaonnettomuus Jyväskylän Suurajoissa 23.8.1996.](#)

Vuonna 2010 Padasjoella kaatui yleisötilaisuudessa ilotulituspata.¹⁶ Lievästi loukkaantuneita oli 36. Tutkintaryhmän mukaan ilotulitusnäytökseksi katsottavat tapahtumat tulisi määrittellä nykyistä selkeämmin. "Kun kyseessä on näytös, järjestäjää tulisi selvästi koskea kemikaaliturvallisuuslain mukaiset vaatimukset", ryhmä totesi.

Monster Jam esiintyi Helsingissä 14.11.2015 jäähalliin rakennetulla areenalla. Alahärmän onnettomuuden tutkinnan yhteydessä käytiin katsomassa näytös, jossa oli kahdeksan kuljettajaa ja useita ohjelma numeroita. Esityksessä käytettiin monsteriautoja, pienempiä nelipyöräisiä ajoneuvoja ja mönkijöitä. Monsteriautojen lajeina olivat kilpailu ajamalla ympäri kenttää, keulan nostattaminen hyppyrissä, ympyrän ajaminen ("donitsit") ja freestyle.

Esityksen yleisö oli päätykatsomoissa konttien takana ja yli kymmenen metrin korkeudella esiintymisalueesta. Pitkillä sivuilla yleisö istui kaukalon laitojen takana ja hieman alempana.

Vauhtia oli eniten ensimmäisessä lajissa, jossa monsteriautot ajoivat ympäri kenttää, mutteivät hypänneet. Kovilla vauhdeilla ei ajettu juuri lainkaan pitkien sivujen suuntaan. Erikseen toteutetuissa hypyissä vauhti oli hiljainen. Hyppy perustui auton tehokkaaseen, nopeasti kierroksia ottavaan ja vääntävään moottoriin. Kierrosluvut olivat maltillisia, eikä pyörien pyörimisvauhti ollut suuri. "Donitseissa" hiekkaa ja savea lensi paljon, muttei korkealle.

Alahärmän raviradalla järjestettiin viikko monsteriauto-onnettomuuden jälkeen tractor pullingin SM-osakilpailu, jossa niin ikään käytiin Alahärmän monsterionnettomuuden tutkinnan yhteydessä. Yleisöjärjestelyt olivat samankaltaiset kuin monsteriautoesityksessä. Järjestäjät pitivät yleisön sille varatulla alueella poissa ajoradalta. Myös yleisön pääsy varikkoalueelle estettiin. Suurimmat riskit liittyvät varikkoalueilla asiattomasti liikkuviin sivullisiin.

Osakilpailun loppuvaiheessa eräästä vetotraktorista irtosi vedon aikana etupyörä. Vaurion syy oli vanha väsymismurtuma. Hitaasti vierinyt pyörä ei päässyt yleisön joukkoon, vaan pysähtyi suojakaiteeseen.

Suomen Moottoriliitto ry (SML) on moottoripyörä-, moottorikelkka- ja ATV-urheilun kattojärjestö. Se on mukana yli 20 moottoriurheilulajin kilpailutoiminnassa yhteistyössä tapahtumien järjestäjien kanssa. Kilpailujen turvallisuuteen pyritään tarkasti ohjeistetuilla menettelytavoilla ja järjestäjien turvallisuushenkilöstön jatkuvalla koulutuksella. Menettelyjen taustalla ovat lajiliittojen kansalliset ja kansainväliset määräykset. Koulutukseen kuuluvat kuluttajaturvallisuuslain ja pelastuslain vaatimukset.

Perussääntönä yleisöturvallisuudessa on sijoittaa katselualueet siten, etteivät ne ole arvioituilla ulosajosuunnilla. Erityisiä jousto- tai turva-aitoja käytetään vain kilpailijoiden turvaksi näillä sektoreilla. Hyväksi on koettu käytäntö, jossa tapahtuman järjestäjät kokoontuvat lupaviranomaisten kanssa käsittelemään muun muassa turvallisuusasioita. Näin saadaan erilaisia näkökulmia kilpailujen turvallisuuden kehittämiseksi.

Pelastuslaitosten käytännöt yleisötapahtumien valvontatoiminnassa vaihtelevat. Valvonta on keskitetty asiantuntemuksen kartuttamiseksi tietyille henkilöille tai valvontaa tekee sen alueen viranhaltija, jossa tapahtuma järjestetään. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla suurten yleisötapahtumien järjestäjät kutsuvat valvontaviranomaiset yhteispalaveriin hyvissä ajoin ennen tapahtumaa. Joissakin tapauksissa pelastuslaitos on kehottanut järjestäjää kutsumaan palaverin koolle.

Viranomaiset ja muut tahot ovat julkaisseet oppaita ja muuta materiaalia, joista löytyy neuvoja yleisötilaisuuden järjestämiseen. Monet niistä keskittyvät kuvaamaan vain tiettyä lain-

¹⁶ [D3/2010Y Ilotulituspadan kaatuminen yleisötilaisuudessa Padasjoella 10.7.2010.](#)

säädäntöä ja sen soveltamista eivätkä kokonaisuutena tilaisuuden järjestämisen edellytyksiä. Seuraavassa on muutamia esimerkkejä.

Pääkaupunkiseudun pelastuslaitosten mukaan kehittämistä on pienten yleisötapahtumien järjestelyissä. Tätä varten on kehitetty "Opas pienen yleisötapahtuman pelastussuunnitelman laadintaan". Sen käyttö muiden ohjeiden ohella yleistetään koko maahan 2016 alusta pelastuslaitosten kumppanuusverkoston välityksellä.

Länsi-Uudenmaan poliisilaitos, Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos ja Espoon kaupunki ovat yhdessä julkaisseet ohjeita yleisötilaisuuden järjestäjille. Siinä ei käsitellä kuluttajaturvallisuuslain mukaisia toimia. Poliisin julkaisuista löytyy muun muassa Yleisötilaisuudet ja yleiset kokoukset -niminen esitys, joka keskittyy kokoontumislain säädöksiin. Jalasjärven, Ilmajoen ja Kurikan kuntien yhteisen JIK-ympäristöterveydenhuollon 2014 julkaisemissa ohjeissa suuren yleisötilaisuuden järjestäjille puolestaan käsitellään vain terveystarkastukseen liittyviä seikkoja. Suomen Pelastusalan keskusjärjestö (SPEK) on julkaissut 2007 Suurten yleisötilaisuuksien turvallisuusoppaan. Sen tiedot ovat vanhentuneita.

Onnettomuustutkintakeskus pyysi tätä tutkintaa varten tietoja useiden suurten 2015 yleisötapahtumien¹⁷ turvallisuusasiakirjoista ja kuluttajaturvallisuuslain mukaisista tarkastuksista. Kaikki ympäristöterveydenhuollon edustajat vastasivat kysymyksiin. Vain noin puolet tapahtumiin liittyvistä asiakirjoista löytyi. Turvallisuusasiakirjan kerrottiin olevan vain pelastusviranomaisen hallussa tai sitä ei muusta syystä löytynyt terveystarkastajalta. Osa oli ilmeisesti tapahtumia, joihin ei katsottu sisältyvän kuluttajaturvallisuuslain tarkoittamaa merkittävää riskiä.

Vastausten perusteella kuluttajaturvallisuuden valvonnan ja tapahtumien riskien arvioinnin käytännöt vaihtelevat. Paikoin järjestäjät ja viranomaiset pitävät ennen suurta yleisötapahtumaa ja sen aikana yhteisiä tapaamisia, toisaalla on tapahtumaa varten perustettu turvallisuusorganisaatio, johon kuuluu sekä järjestäjien että viranomaisien edustajia. Yhteistyön aktiivisuudessa ja vastuiden rajautumisessa on alueellisia eroja. Yleisöturvallisuuteen liittyvät riskit sekä turvallisuuskysymykset sisällytetään ennen muuta pelastussuunnitelmaan.

Kuluttajaturvallisuuden valvonnan osuus terveystarkastajan valvontatoiminnasta riippuu usein yleisötapahtuman sisältämisestä erillisistä oheispalveluista. Useimmiten suuriin yleisötapahtumiin liittyvien kuluttajaturvallisuuslain mukaisten oheispalvelujen tarjoajia veloitetaan toimittamaan omasta toiminnastaan erilliset turvallisuusasiakirjat. Pelastussuunnitelman ja turvallisuusasiakirjan koettiin toisinaan olevan hyvin samankaltaisia. Usein ne yhdistetään yhdeksi asiakirjaksi, jossa käsitellään sekä kuluttajaturvallisuuslaissa että pelastuslaissa vaaditut kokonaisuudet.

Monitahoisissa tapauksissa terveystarkastajien kokemukset aluehallintovirastolta ja Tukesilta saatavasta tuesta ovat kaksijakoisia. Hyvissä ajoin neuvoo kysyttäessä tukea on kuitenkin saatavilla. Riskien arvioinnin asiantuntemus muodostuu terveystarkastajien mukaan viranomaisen henkilökohtaisesta kokemuksesta ja kiinnostuksesta sekä Tukesin laatimasta ohjeistuksesta ja koulutuksesta.

¹⁷ Hamina Tattoo, Porin Kuninkuusravit, Jämsän Metko, Neste Ralli, Räyskälä Vintage Drags, Fun Run Finland, Riihimäki Rock, Jyväskylän Suomi Pop.

3 ANALYYSI

3.1 Onnettomuuden analysointi

Onnettomuuden analysoinnissa on käytetty systeemiteoreettista, onnettomuuteen liittyvien syiden ja seurausten suhteita tarkastelevaa CAST-menetelmää¹⁸. Menetelmässä tarkastelun pohjaksi ei oteta riskiarvioita vaan turvallisuusmääräykset. Huomiota kiinnitetään erityisesti eri tahojen välisiin yhteyksiin ja toimiin.

3.1.1 Onnettomuus ja vaarat

Lähtökohta on se, että onnettomuudessa monsteriauton pyörä irtosi ja osui yleisöön. CAST-menetelmään kuuluu myös samaan tapahtumaan liittyvien muiden mahdollisten vaarojen hahmottaminen. Monsteriautoesityksessä muita vaaroja olivat ainakin ajoneuvon hallinnan menetys, tulipalo, osien tai kappaleiden lentäminen yleisöön, yleisön paine ja siitä johtuva aitojen siirtyminen sekä yleisön hallitsematon kulku näytösalueelle.

3.1.2 Keskeiset tapahtumat esityksessä

Kuljetusalan messutapahtuma Power Truck Show on järjestetty samalla Powerparkin alueella vuodesta 2005 lähtien. Oheisohjelmassa on joka vuosi ollut monsteriautoesitys.

Tapahtuman turvallisuusajattelu ja sitä kuvaavat asiakirjat olivat vakiintuneet samansisältöisiksi. Suunnitelmia päivitettiin vuosittain vain vähän.

Viime vuosien esityksissä käytetty monsteriauto oli hankittu ja rakennettu 2009. Vuonna 2012 autosta oli eräässä esityksessä irronnut pyörä. Sen jälkeen akselit oli vaihdettu vahvempiin ja pyöriin oli asennettu turvavaijerit, joiden tarkoituksena oli estää vastaavat irtoamiset.

Monsteriauton pyöränripustuksille tehtiin tarkastus messuja edeltävien päivien aikana. Vasenta puolta korjattiin, oikea puoli näytti tarkastajan mukaan olevan kunnossa. Perjantaisessa näytöksessä kallistuksenvakaaja vaurioitui. Se uusittiin esityksen jälkeen.

Lauantaina näytös alkoi kello 16. Alussa oli noin viisi minuuttia tavanomaista monsteriautoesitystä. Esitys huipentui näyttävään suureen hyppyyn kuorma-auton yli. Alastulossa noin kello 16.20 monsteriauton oikea etupyörä irtosi ja vierähti päin yleisöä.

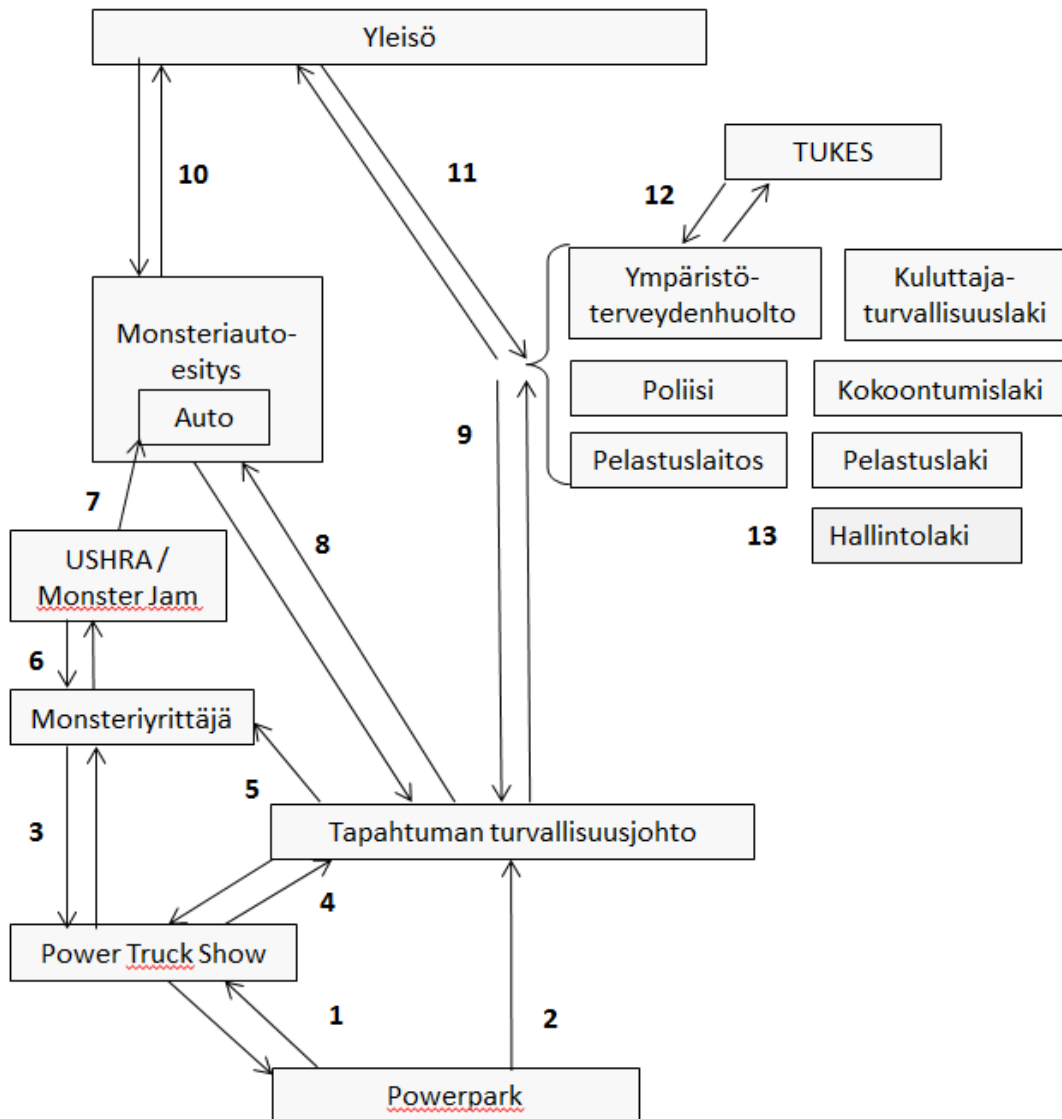
Seitsemän katsojaa loukkaantui, heistä neljä vakavasti.

Järjestäjien ja viranomaisten pelastustoiminta kesti kello 16.23–17.22.

3.1.3 Analyysikaavio

Analyysin pohjaksi kaikki tapahtumaan merkittävästi osallistuneet tahot ryhmitettiin kaavioon. Tarkastelussa huomio kiinnitettiin erityisesti toimijoiden välisiin yhteyksiin ja näiden keskinäiseen vuorovaikutukseen. Kustakin yhteydestä pyrittiin koottujen tietojen ja havaintojen perusteella löytämään turvallisuuden kannalta merkitykselliset seikat. Yhteydet on kaaviossa numeroitu.

¹⁸ Causal Analysis based on STAMP. Lyhenne STAMP tulee sanoista System-Theoretic Accident Model. CAST on kehitetty siitä onnettomuuksien ja vaaratilanteiden analysoinnin metodiksi.

1. Power Truck Show vuokraa Powerparkilta määräajaksi alueen kuljetusalan messuja varten. Käyttöoikeussopimuksen mukaan kokonaisvastuu tapahtumasta ja sen mukana vastuu messujen turvallisuudesta jää vuokralaiselle.

Powerpark vastaa omista tavanomaisista toiminnoistaan. Poliisille tehdyssä ilmoituksessa Powerparkin turvallisuuspäällikkö on kuitenkin nimetty koko tapahtuman yhteyshenkilöksi turvallisuusasioissa.

Messujärjestäjien ja alueella vakituisesti turvallisuustehtävissä toimivien henkilöiden kesken oli näkemuseroja, jotka koskivat muun muassa työnjakoa järjestysmiesten käytössä.

Organisaatioiden päällekkäisyys ja heikot henkilösuhteet vaikuttivat siihen, että tapahtuman ja alueen turvallisuusjärjestelyjä ei suunniteltu eikä toteutettu ehyenä kokonaisuutena.

2. Powerpark jatkaa tavanomaisia toimintojaan kuljetusmessujen aikana. Niillä ei ole vaikutusta messujen turvallisuuteen.

3. Power Truck Show'n järjestäjät tekivät monsteriauton omistaja-kuljettajan kanssa suullisen sopimuksen esiintymisestä samaan tapaan kuin aiempina vuosina. Messuorganisaatio rakensi näytösalueen ja aidat sen ympärille omistaja-kuljettajan ohjeiden mukaan. Hän myös määrittä esityksen turvaetäisyydet.

Järjestäjien mukaan omistaja-kuljettaja oli vastuussa esityksestä ja sen turvallisuudesta, vaikka kokonaisvastuu messujen turvallisuudesta oli järjestäjillä. Epätietoisuus vastuunjaosta johdettiin ylimalkaisesta sopimuksesta. Lisäksi toimintaa ohjasivat aiempina vuosina messuilla vakiintuneet tavat, eikä uutta riskienarviointia tehty.

4. Pelastussuunnitelmaan kirjattu messujen turvallisuusjohto koostui järjestävän yhtiön osakkaista ja henkilöstöstä. Vain muutamalla oli osaamista turvallisuusjohtamisesta tai suuren yleisötapahtuman turvallisuusjärjestelyistä. Osa vastuullisiksi merkityistä oli tekemisissä turvallisuuden kanssa vain nimellisesti.

5 ja 8. Monsteriautoesityksen turvallisuussuunnittelu lähti omistaja-kuljettajan kokemuksesta. Tavoitteena oli tarjota yleisölle näyttävä ja helposti seurattava esitys kuitenkin niin, ettei se toista itseään vaan on kerta kerralta hieman parempi.

Kuljettaja-omistajan turvallisuusajattelu kohdistui ennen muuta ajoneuvon tekniseen kuntoon ja ajoneuvon hallintaan sekä kuljettajan omaan turvallisuuteen esityksen aikana. Hän otti suunnittelussa silti huomioon myös yleisön turvallisuuden.

Messujen järjestäjät eivät kyenneet riittävästi tukemaan yrittäjää turvallisuussuunnittelussa tai riskienarvioinnissa. Messujen turvallisuusjohdolla ei ollut erityistä osaamista monsteriautoesityksen turvajärjestelyjen toteuttamiseksi.

Esityksen järjestämisestä puuttui johdonmukainen ja kattava näkemys turvallisuuteen. Riskiä ei ollut riittävästi määritetty etenkin yleisön kannalta.

6 ja 7. Monsteriauton omistaja-kuljettaja noudatti auton rakentamisessa ja huollossa alan vakiintuneita, kansainvälisiä ohjeita. Niissä ei ole täsmällisiä ohjeita tai määräyksiä yleisöturvallisuudesta. Omistaja-kuljettaja ei saanut ohjeista tukea yleisöturvallisuuden suunnitteluun.

9 ja 13. Monsteriautoesitykselle ei ollut laadittu erillistä turvallisuusasiakirjaa, eikä esityksen turvallisuutta myöskään käsitelty pelastus- tai muissa suunnitelmissa. Monsteriautoesitystä koskeva erillissuunnitelma laadittiin vasta palotarkastuksessa esitetyn täydennysvaatimuksen jälkeen, mutta sekin muistutti turvallisuusasiakirjaa vain etäisesti. Täydennys toimitettiin valvovalle viranomaiselle vasta onnettomuuden jälkeen.

Pelastussuunnitelma oli muutenkin puutteellinen. Riskienarviointi oli tehty yleisellä tasolla eikä siinä ollut erityisesti huomioitu messutapahtumaan sisältyviä riskejä. Suunnitelma on vuodesta toiseen hyvin samankaltainen, ja sitä oli päivitetty vain osittain.

Aiempina vuosina monsteriautoesityksestä ei ollut vaadittu erillistä turvallisuusasiakirjaa tai muuta turvallisuussuunnitelmaa.

Messujen turvallisuuden valvonta jakautui lainsäädännön nojalla useille viranomaisille. Toiminta oli osittain päällekkäistä, eikä viranomaisilla ollut kattavaa yhteistyötä. Jokainen keskittyi omaan tehtäväänsä ja luotti toisten tekemisiin ja suunnitelmien kattavuuteen.

Viranomaiset toteuttivat turvallisuuteen liittyvät tarkastukset ja myönsivät tarvittavat luvat vasta juuri ennen messujen avautumista, vaikka järjestäjät olivat toimittaneet vaaditut ilmoitukset, hakemukset ja muut asiakirjat hyvissä ajoin. Suunnitelmia voidaan käsitellä hyvissä ajoin, mutta tarkastuskäynti on hyödytöntä tehdä kovin paljon ennen tapahtuman alkua. Jokainen tapahtuma on omanlaisensa ja niiden järjestelyt saadaan tavallisesti valmiiksi juuri

ennen tapahtuman alkua. Power Truck Show:ssa viranomaiset jättivät järjestäjille vain vähän aikaa toteuttaa vaaditut muutokset.

10. Monsteriautoesityksen alueen turva-alue osoittautui riittämättömäksi. Käytetyt aidat oli tarkoitettu erottamaan yleisö esitykselle varatusta alueesta, mutta ne soveltuivat vain yleisön liikkeiden ohjailuun. Aidat eivät kestäneet törmäysvoimia.

Riskikohdaksi arvioituun esitysalueen pätyyn oli ajettu puutavararekkoja perävaunuineen. Yleisöä oli kielloista huolimatta noussut perävaunujen päälle seuraamaan esitystä.

11. Yleisö saattoi mieltää monsteriautoesityksen seuraamisen vaaralliseksi, mutta samalla sillä oli oikeus olettaa, että tapahtuma on järjestetty turvallisesti.

12. Tukes tarjoaa kuntien kuluttajaturvallisuutta valvoville virkamiehille koulutusta ja ohjausta. Kuluttajaturvallisuuslain mukainen valvonta ja tarkastaminen ovat vain vähäinen osa terveystarkastajien työtä, eikä heille pääse kertymään kokemusta ja asiantuntemusta. Valvontatehtävät ovat muuttumassa.

3.2 Pelastustoimien analysointi

Hätäkeskus antoi hälytykset nopeasti ja vaste oli oikeanlainen. Hätäkeskus ohjeisti paikalla toiminutta ensiapuryhmää. Hälytetyille viranomaisille annetut lisätiedot vastasivat tilannetta tapahtumapaikalla. Pelastusviranomaisten tuntema reitti oli nopeakulkuinen.

Pelastuslaitos täytti sille asetetut toimintavalmiusvaatimukset. Hälytetyt yksiköt olivat kohteessa vaaditussa ajassa ja kalusto ja henkilöstö olivat oikeanlaisia. Varsinaisia pelastustoimia tapahtumapaikalla ei tarvittu. Pelastushenkilöstö keskittyi loukkaantuneiden hoitamiseen.

Ambulanssit saapuivat onnettomuuspaikalle eri tietä kuin pelastusyksiköt, mikä hidasti matkantekoa. Ensihoidon henkilöstön toiminta oli nopeaa ja kaikki loukkaantuneet saivat hoitoa. Psykososiaalista tukea tarjottiin loukkaantuneille sairaalassa.

Johtosuhteet tapahtumapaikalla olivat selkeät. Tilannepaikalla toimineet viranomaiset työskentelivät yhteistyössä. Poliisipartiot olivat kohteessa nopeasti ja vastasivat alueen eristämisestä sekä tutkinnan aloittamisesta.

3.3 Viranomaisten toiminnan analysointi

Messujen turvallisuuden valvonta jakautui lainsäädännön nojalla useille viranomaisille. Toiminta oli osittain päällekkäistä, mutta viranomaisilla ei ollut kattavaa keskinäistä yhteistyötä. Jokainen keskittyi omaan tehtäväänsä ja luotti toisten tekemisiin ja suunnitelmien kattavuuteen. Viranomaisten toiminta on olennaisilta osilta analysoitu kohdassa 3.1.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOTEAMUKSET

4.1 Toteamukset

1. Monsteriautoesityksessä auton 350-kiloinen etupyörä irtosi ja vierähti katsomoon Alahärmässä 8. elokuuta 2015. Seitsemän ihmistä loukkaantui, heistä neljä vakavasti.
2. Useat organisaatiot olivat rinnakkain vastuussa suuren yleisötapahtuman turvallisuudesta ilman kattavaa yhteistyötä.
3. Järjestäjien kokonaisvaltainen turvallisuusjohtaminen oli puutteellista. Turvallisuudesta vastaavilta henkilöiltä puuttui aitoa osaamista. Suunnitelmia päivitettiin vuosittain vain ylimalkaisesti.
4. Järjestäjillä ei ollut erityisosaamista monsteriautoesityksen yleisöturvajärjestelyistä.
5. Monsteriautoesityksessä ajoneuvon oikea etupyörä irtosi hypyn alastulossa, koska etuakselin murrosnivelkotelo rikkoontui ja pyörän varmistuksena ollut turvavaijeri katkesi.
6. Kuljettaja määritteli esitysalueen ja yleisön sijoittelun aiempien kokemusten perusteella. Riskien arviointi ei kattanut pyörän kulkeutumista sivulle yleisön suuntaan. Muitakaan riskejä ei arvioitu kirjallisesti.
7. Auton omistaja-kuljettaja ei mielestään saanut järjestäjiltä riittävästi tukea esiintymispaikan ja esitystä seuraavan yleisön turvallisuuden suunnitteluun, vaikka järjestäjä oli käynyt yhdessä hän kanssaan läpi turvallisuusasiat. Järjestäjä katsoo antaneensa riittävästi tukea ja parantaneensa esityksen turvallisuutta aiemmasta.
8. Lajin kattojärjestön ohjeistuksesta ei ollut apua yleisöturvallisuuden suunnitteluun.
9. Esitysalue oli pellolla samassa tasossa yleisön kanssa. Erityisiä turva-aitoja ei ollut rakennettu. Yleisön sijoittelu sekä turvaetäisyydet osoittautuivat riittämättömiksi.
10. Monsteriautoesitys sisälsi ajoneuvon massan ja vauhdin vuoksi merkittävän riskin esitystä seuraavalle yleisölle.
11. Terveystarkastajan mukaan monsteriautoesityksestä tuli olla laadittuna turvallisuusasiakirja. Hän kuitenkin katsoi sen tietojen sisältävän pelastussuunnitelmaan. Kaikki tapahtumien järjestäjät eivät tunne kuluttajaturvallisuuslain mukaista turvallisuusasiakirjaa.
12. Monsteriautoesityksen erillinen turvallisuussuunnitelma määrättiin liitettäväksi pelastussuunnitelmaan vasta kaksi päivää ennen messuja tehdyssä palotarkastuksessa. Jälkikäteen toimitettu suunnitelma oli ainoastaan piirros esitysalueesta.
13. Omistaja-kuljettajan turvallisuusajattelu kohdistui ennen muuta ajoneuvon tekniseen kuntoon, auton turvajärjestelmiin, ajoneuvon hallintaan sekä kuljettajan turvallisuuteen esityksen aikana.
14. Messujen turvallisuutta valvovat viranomaiset eivät tehneet kattavaa yhteistyötä.
15. Yleisötapahtumien turvallisuuden parantamiseksi laaditut normit ja valvontavastuiden päällekkäisyys mahdollistaa valvonnan häviämisen.

4.2 Onnettomuuden syyt

Onnettomuuden välitön syy oli etupyörän irtoaminen murrosnivelkotelon rikkoontumisen ja turvavaijerin katkeamisen vuoksi. Pyörä lähti kuljettajan mukaan ennakoimattomaan suuntaan. Turva-alue ja suoja-aidat eivät olleet riittäviä.

Suunnitelma yleisöturvallisuuden toteuttamiseksi oli tehty aiempien järjestelyjen pohjalta ilman, että monsteriautoesityksen erityispiirteet olisi riittävästi huomioitu. Pyörän kulkeutumiseen yleisön joukkoon tai yleensä pois esitykselle varatulta alueelta ei ollut varauduttu. Riskienarviointi oli puutteellinen, koska järjestäjät olivat osaamattomia suunnitellessaan turvallisuusjärjestelyjä. Vain muutamalla messujen turvallisuudesta vastaavilla oli osaamista turvallisuusjohtamisesta.

Vaikka kuljettaja-omistaja otti huomioon yleisön turvallisuuden, hänen turvallisuusajattelunsa kohdistui ennen muuta ajoneuvon tekniseen kuntoon ja ajoneuvon hallintaan sekä kuljettajan omaan turvallisuuteen esityksen aikana. Messujen järjestäjät eivät kyenneet riittävästi tukemaan yrittäjää turvallisuussuunnittelussa tai riskienarvioinnissa.

Power Truck Show'n turvallisuuden valvonta jakautui lainsäädännön nojalla useille viranomaisille. Toiminta oli osittain päällekkäistä, mutta viranomaisilla ei ollut keskinäistä yhteistyötä. Kukin keskittyi omaan tehtäväänsä ja luotti sekä toisten tekemisiin että laadittujen suunnitelmien kattavuuteen.

Viranomaiset toteuttivat kaiken turvallisuuteen liittyvän valvonnan vasta juuri ennen messujen avautumista. Järjestäjille jäi vain hyvin vähän aikaa toteuttaa vaaditut muutokset. Vaadituille toimille ei asetettu määräaikoja, eikä niiden toteutusta valvottu.

5 TOTEUTETUT TOIMENPITEET

Monsteriauton turvavaijerin korvaa jatkossa uudentyyppisin pulttiliitoksin koottavan uralaipan sisään asennettava turvarengas, joka on auton omistaja-kuljettajan suunnittelema yksinkertainen komponentti. Malli on esitelty alan yhdysvaltalaisille harrastajille. Omistaja-kuljettaja on saanut MTRA:lta luvan kokeilla rakennetta.

Turvavaijerin korvaavan yksiosaisen turvakehän toteutus on edennyt Suomessa mallineasteelle. Kehän uralaipan rakenne on uudenlainen ja laipan toisen puolikkaan pulttikiinnitys silminnähdän vahvempi kuin onnettomuudessa pettänyt murrosnivelkotelon liitos. Yhdysvalloissa vastaavasta turvakehästä on olemassa valmis versio. Suomalainen versio tulee olemaan kiinnitykseltään amerikkalaisia vaatimuksia tukevampi.

Tasavallan presidentti on 17. joulukuuta 2015 vahvistanut valtion vuoden 2016 talousarvioehdotukseen liittyvän kuluttajaturvallisuuslain muutoksen, joka siirtää kuntien ympäristöterveydenhuollon kuluttajaturvallisuusvalvonnan Turvallisuus- ja kemikaalivirastoon. Kuluttajaturvallisuuslain 6 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus poistuu. Samalla poistetaan kuluttajaturvallisuuden valvonta aluehallintovirastoilta. Muutokset tulevat voimaan 1. toukokuuta 2016.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes on alkuvuodesta 2016 käynyt keskusteluja sisäministeriön kanssa muun muassa pelastustoimen ja kuluttajaturvallisuusvalvonnan kesken tehtävän yhteistyön kehittämisestä.

Poliisi on 2016 aikana päivittämässä verkkosivuillaan olevia ohjeita yleisötilaisuuksien järjestäjille.

Pelastuslaitokset ovat syksyllä 2015 ottaneet käyttöön yhteisen aineiston yleisötilaisuuksien turvallisuuden ilmoituksissa ja valvonnassa. Myös nämä ohjeet löytyvät verkosta.

6 TURVALLISUUSSUOSITUKSET

Yleisötapahtuman turvallisuudesta ja sen suunnittelusta huolehtii aina tapahtuman järjestäjä. Viranomaisten valvonta on aina toissijaista suhteessa järjestäjien vastuuseen, eikä sillä voi korvata puutteellista suunnittelua tai riskinarviointia.

Viranomaisten rooli on ohjaava ja tapahtuman järjestäjiä tukeva. Olennaista on etenkin varhainen viestiminen ja auttaminen siinä, että tapahtuman järjestäjä tuntee veloitteensa ja osaa toimia turvallisella tavalla.

Onnettomuustutkintakeskuksen suositukset osoitetaan tässä tutkinnassa ministeriöille, jotka tuntevat ja tavoittavat oman toimialansa, valmistelevat lainsäädäntöä, harkitsevat sopivat toimintatavat ja vievät asiat käytäntöön. Ministeriöillä on mahdollisuus edistää asioita yhdessä hallinnonalansa tai alan muiden toimijoiden avulla. Hyvät käytännöt kehittyvät osaltaan lainsäädännön vaatimusten ja viranomaistoiminnan kautta.

Onnettomuustutkintakeskus harvoin osoittaa suosituksia yksittäiselle toimijalle, koska silloin turvallisuus paranee vain kyseisellä toimijalla. Toisaalta suosituksia ei osoiteta hajanaiselle joukolle kuten tapahtumien järjestäjille. Näiden suositusten toteutuminen on huonoa ja seuranta mahdotonta.

6.1 Yleisötapahtumien turvallisuussuunnittelun kehittäminen

Kun suureen tapahtumaan sisältyy erillisiä esityksiä tai muuta toimintaa, turvallisuustehtävät jakautuvat myös näiden järjestäjille ja toteuttajille. Kaikkien yleisötapahtuman järjestämiseen osallistuvien pitää yhdessä huolehtia siitä, että tapahtuma ei aiheuta vahinkoa yleisölle tai osallistujille.

Erityisesti suuriin yleisötilaisuuksiin voi suuren ihmismäärän vuoksi liittyä vakavan onnettomuuden vaara.

Tilaisuuksien järjestäjiä ohjaavat turvalliseen toimintaan pelastus-, kuluttajaturvallisuus- ja kokoontumislakien vaatimukset. Näitä lakeja sovelletaan usein yhtäaikaaisesti. Tapahtuman järjestäjälle lakien velvoitteet ja painotukset voivat näyttäytyä päällekkäisinä ja monimutkaisina toteuttaa. Järjestäjien työn vaativuutta lisää se, että suureen yleisötapahtumaan kohdistuu paljon muitakin kuin turvallisuuteen liittyviä vaatimuksia ja että eri lakeja valvovat eri viranomaiset.

Yksittäisen tapahtuman järjestäjän kannalta olisi parasta, että lainsäädännön päällekkäisyydet poistettaisiin ja tarvittavat tarkastukset, luvat ja muu viranomaistoiminta hoituisivat yhden tahon kautta. Samalla normien määrä vähenisi.

Monsteriauton onnettomuudessa esityksen turvallisuuden suunnittelu jäi tapahtumanjärjestäjältä ja monsteriyrittäjältä vähäiseksi, eikä sitä saatu kuntoon, vaikka valvontaan osallistui kolme viranomaista. Samanlaisia esityksiä oli ilmeisesti järjestetty aiemminkin vastaavalla tavalla ilman dokumentoitua ja pätevää turvallisuussuunnittelua.

Yleisemmin tarkasteltuna näyttää siltä, että eri laeissa esitetyt suunnitteluvaatimukset koetaan monimutkaisiksi tai tarpeettomiksi ja niitä ei tunneta. Tämä näkyy esimerkiksi pelastussuunnitelman ja turvallisuusasiakirjan keskinäisessä suhteessa.

Myös viranomaisten suuriin yleisötapahtumiin liittyvät valvontavastuut voivat helposti hämärtyä, eikä yhteistyötä aina tehdä. Ilmeisesti edes viranomaiset eivät aina tunne toistensa lainsäädäntöä ja tehtävien rajausta. Vaikka tapahtumat pitää suunnitella turvallisiksi viranomaisvalvonnasta riippumatta, vaatimusten tulee kuitenkin olla selkeitä. Viranomaisten tulee

sekä yleisesti että osin tapahtumakohtaisesti ohjata ja tarpeen mukaan määrätä tapahtumien järjestäjiä toimimaan turvallisesti.

Onnettomuustutkintakeskus suosittaa, että

Sisäministeriö (poliisi ja pelastustoimi) ja työ- ja elinkeinoministeriö selkiyttävät yleisötapahtumien turvallisuusvaatimuksia kohti "yhden luukun" ja yhden kattavan, turvallisuutta koskevan suunnitelman käytäntöä. Vaatimuksien pitää olla tapahtuman järjestäjälle ymmärrettävät ja yksinkertaiset. [2016-S3]

Parhaiten suositus toteutuu lainsäädännöllisillä muutoksilla ja normien päällekkäisyyksien poistoilla. Tämä on kuitenkin hidasta, minkä lisäksi vastaan tulevat viranomaisten toimivallan rajat. Kohti suosituksessa esitettyä tavoitetta voidaan kuitenkin päästä myös lisäämällä viranomaisten yhteistyötä. Keskeisimmät toimijat ovat Tukes, pelastustoimi ja poliisi.

6.2 Yleisötapahtumien järjestäjien osaaminen

Yleisötapahtuman turvallisuusjohtaminen vaatii laajaa turvallisuusasioiden osaamista ja lainsäädännön tuntemista erityisesti silloin, kun tapahtuman luonne asettaa yleisön turvallisuudelle poikkeuksellisia tai suuria vaatimuksia. Osaamista voidaan kohentaa ilman uutta lainsäädäntöä.

Onnettomuustutkintakeskus suosittaa, että

Sisäministeriö (poliisi ja pelastustoimi) ja työ- ja elinkeinoministeriö huolehtivat, että tapahtumien järjestäjien saatavilla on hallinnonaloista riippumaton turvallisuutta koskeva koulutusaineisto ja esimerkiksi (verkko)kurssi, jonka läpäiseminen antaa valmiuden yleisötapahtuman turvallisuusjohtamiseen. Tapahtumien järjestäjien on tunnettava sovellettava lainsäädäntö sekä turvallisuusjohtamisen ja -suunnittelun periaatteet. [2016-S4]

Onnettomuustutkintakeskus ei tässä yhteydessä suosita tapahtumien järjestäjille pakollista turvallisuusalan koulutusta tai tutkintoa, vaan turvallisuutta kohentavaa itseopiskelua. Koulutuksen suunnittelijoina ja toteuttajina voivat olla järjestöt ja oppilaitokset.

Koulutusta, neuvontaa, ohjeistusta ja muuta aineistoa on jo nyt tarjolla, mutta osa on vanhentunutta, yksipuolista ja hankalasti löydettävissä. Tapahtuman järjestäjälle ei ole ohjetta, joka kattaisi kaikkien hallinnonalojen vaatimukset, eikä tahoja, jolta järjestäjä voisi saada kattavasti tietoja niistä.

Helsingissä 15.4.2016

Kai Valonen

Jaakko Niskala

Teuvo Arolainen

Pertti Mikkonen

Eero Nyman

LÄHDELUETTELO

1. Päätös tutkinnan aloittamisesta 12.8.2016
2. Poliisin tutkintailmoitus, tutkintamuistio ja kuvakooste
3. Videotallenne onnettomuudesta
4. Power Truck Show'n pelastussuunnitelmat 2014 ja 2015
5. Power Truck Show'n ohjelma ja messualueen kartta
6. Power Truck Show'n järjestäjien mediatiedotteet
7. Ensihoidon tiedot loukkaantuneiden vammoista
8. Kuulemiset
9. Yleisötilaisuutta koskeva ilmoitus ja järjestyksenvalvontaa koskeva Pohjanmaan poliisin päätös
10. Ympäristöterveydenhuollolle tehty ilmoitus suuresta yleisötapahetmästä
11. Kauhavan kunnan ympäristölautakunnan päätökset
12. Palo- ja terveystarkastusten pöytäkirjat
13. Palotarkastuspöytäkirja ja ympäristöterveydenhuollon tarkastuskertomus
14. Tiedot ensiapuryhmän toimenpiteistä
15. Pelastustoimen onnettomuustietokannan (PRONTO) selosteet sekä hälytys- ja onnettomuusselosteet
16. Häätöilmoitusten sekä Hätäkeskuksen ja muiden viranomaisten välisen radioliikenteen tallenteet
17. Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen vasteluettelo, valvontasuunnitelma, operatiivisen johtamisen ohje ja palvelutasopäätös
18. Ensihoidon palvelutasopäätös ja hälytysohje sekä tietoja sairaanhoitopiirin psykososiaalisen tuen järjestelyistä
19. Monster Truck Racing Associationin (MTRA) ja United States Hot Rod Association (USHRA) verkkosivut
20. MTRA Rulebook
21. Useiden suurten yleisötapahetmien pelastussuunnitelmat ja muut turvallisuutta koskevat asiakirjat sekä havaintoja muista monsteritapahetmista
22. Kuluttajaturvallisuusvalvonnan raportointikoosteet vuosilta 2012 ja 2013
23. Tutkintaryhmän valokuvat sekä valokuvat ja videot Monster Jam -tapahetmästä
24. Hätäkeskuslaitoksen riskinarvio-ohje tieliikenneonnettomuus-tehtävälajiin
25. Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012
26. Hollannin onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostus Haaksbergenin monsteriauto-onnettomuudesta
27. Uutismateriaalia
28. Onnettomuustutkintakeskuksen tutkintaselostukset A2/1996Y (Katsojaonnettomuus Jyväskylän Suurajoissa 23.8.1996) ja D3/2010Y (Ilotulituspadan kaatuminen yleisötilaisuudessa Padasjoella 10.7.2010)
29. Tukes kuluttajaturvallisuutta koskevaa materiaalia (vrt. kohta 21)
30. Opas pienen yleisötapahetman pelastussuunnitelman laadintaan
31. Esimerkkejä yleisötilaisuuden järjestämiseen liittyvistä ohjeista
 - www.hel.fi/static/liitteet/pela/Opas_yleisotapahetman_pelastussuunnitelman_laadintaan.pdf
 - www.lup.fi/download/noname/%7B73FEFABA-1CD7-4715-9A6F-01FC50078105%7D/37183
 - www.vskylat.fi/wp-content/uploads/2013/01/Yleis%C3%B6tilaisuudet_poliisi.pdf
 - verkkokauppa.spek.fi/suurten_yleisotilaisuuksien_turvallisuusopas

YHTEENVETO TUTKINTASELOSTUSLUONNOKSESTA SAADUISTA LAUSUNNOISTA

Tutkintaselostusluonnos on ollut lausunnolla työ- ja elinkeinoministeriössä, sisäministeriössä, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesissa, Seinäjoen alueen ympäristöterveydenhuollolla, Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksella, Pohjanmaan poliisilaitoksella (Iuvat), PTS-messut Oy:llä, Powerpark Oy:llä, monsteriauton kuljettaja-omistajalla sekä onnettomuuden uhreilla.

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa lausunnossaan kuluttajaturvallisuuslain sisältöä ja luonnetta muuta lainsäädäntöä, erityisesti pelastuslakia ja kokoontumislakia, täydentävänä sääntelynä. Ministeriö tunnistaa lainsäädännön samanaikaisen soveltamisen aiheuttaman epäselvyyden ja siitä aiheutuvan epävarmuuden muodostumisen viranomaisten välisessä tehtäväjaossa. "Yhden luukun" periaatetta ei nykyisen lainsäädännön vallitessa voida kovin yksinkertaisesti toteuttaa. Eri lakien vaatimien suunnitelmien yhdistäminen on nykyisinkin mahdollista.

Lausunnossa muistutetaan, että vastuu yleisötapahtuman turvallisuudesta on aina järjestäjällä, minkä vuoksi suosituksia tulisi osoittaa myös järjestäjille. Ministeriö ei kannata toiminnan harjoittamisen edellytyksenä olevan koulutuksen järjestämistä, mutta katsoo, että muu kuin pakollinen koulutus voisi lisätä järjestäjien turvallisuusosaamista. Koulutusmateriaalin valmistelemineen olisi luontevasti turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesille kuuluva tehtävä.

Sisäministeriön mukaan yleisötapahtuman järjestämiseen liittyvä lainsäädäntö on varsin laajaa, valvovia viranomaisia monta ja määräajat toisistaan poikkeavia, minkä vuoksi tarve ymmärrettäviin ja yksinkertaisiin vaatimuksiin on perusteltu, mutta pitää "yhden luukun" periaatteen ottamista käyttöön erittäin vaikeasti toteutettavana. Lainsäädäntö ohjaa jo nyt yhden turvallisuussuunnitelman laatimiseen.

Ministeriö pitää tärkeänä yhteistyötä sekä eri viranomaisten että tilaisuuden järjestäjien välillä. Vastuu tapahtuman turvallisuudesta on järjestäjillä, minkä vuoksi ministeriö esittää harkittavaksi, että tapahtuman järjestäjän vastuu ja siihen liittyvät turvallisuuskysymykset huomioidaan turvallisuussuosituksissa.

Suurten tilaisuuksien järjestäminen edellyttää laajaa osaamista, mutta tapahtumaturvallisuudesta on jo saatavilla paljon aineistoa. Myös koulutusta on tarjolla. Ministeriö pitää yksittäisten kurssien suorittamisen ja epäsuorien pätevyysvaatimusten sijaan tärkeämpänä, että kysymys järjestäjien osaamisesta otetaan riittävällä tavalla esille viranomaisohjauksessa ja -valvonnassa.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes pitää kannatettavana, että viranomaisten roolia ja työnjakoa yleisötilaisuuksien valvonnassa selkeytetään. Myös pelastussuunnitelman ja turvallisuusasiakirjan keskinäinen suhde on hyvä selventää. Kuluttajaturvallisuuslaki on kuitenkin väistyvä ja täydentävä yleislaki, ja nämä lain ominaisuudet koskevat myös valvontaviranomaisten toimivaltaa. Kuluttajaturvallisuuslain mukainen valvonta on pistokokeenomaista. Kuluttajaturvallisuuslaki etupäässä koskee tapahtumia, joissa yleisö katsomossa istumisen sijaan osallistuu toimintaan aktiivisesti.

Jatkossa Tukes tulee keskittymään valvonnassa yksittäisten palvelukohteiden sijaan turvallisuusjohtamiseen. Tukes myös korostaa yhteistyötä hallinnonalojen välillä. Tukesin mukaan toimialan tai lajiliittojen omat suositukset, säännöt ja pätevyysvaatimukset ovat tehokas tapa edesauttaa kuluttajapalveluiden turvallisuutta.

Koska vastuu tapahtuman turvallisuudesta on järjestäjällä, Tukes toivoo toiminnanharjoittajille osoitettuja turvallisuussuosituksia. Moottoriurheilun osalta tulisi selvittää, että onko nykyinen lainsäädäntö riittävä ja tarkoituksenmukainen.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen mukaan yleisötapahtumien tarkastuskäynnit on hyödyntä suorittoa hyvissä ajoin, koska tapahtumat ovat ainutlaatuisia ja koska ne valmistuvat juuri ennen tilaisuuden alkamista. Pelastuslaitos katsoo, että tutkintaselostusluonnoksen turvallisuussuositukset ovat hyviä. Palotarkastuksen suorittanut ja operatiivista toimintaa johtanut palomestari antoi oman lausuntonsa, jossa lähinnä kuvataan tarkastustoiminnan ja tapahtumien kulkua sekä nostetaan esille, ettei pelastustoimea ja muita toimijoita ole käsitelty tasapainoisesti. Palomestarin lausunnossa ei oteta kantaa turvallisuussuosituksiin.

PTS Messut Oy:n mukaan monsterinäytösalueita ja sen turvallisuutta on vuosi toisensa jälkeen parannettu ja kehitetty. Yhtiö messujärjestäjänä katsoo, että se on tukenut monsteriauton kuljettaja-omistajaa yhdessä suunnitelluilla toiminnoilla. Yhtiö ei katso olleensa osaamaton tai välinpitämätön turvallisuusjärjestelyissä. Lausunnossa ei oteta kantaa turvallisuussuosituksiin.

Monsteriauton kuljettaja-omistaja ei antanut kirjallista lausuntoa. Sen sijaan hän kertoo jääneensä kokonaisturvallisuuden kannalta vaille riittävää tukea. Hänen mukaansa turvaetäisyydet olivat määräysten mukaiset, mikä ei takaa niiden olevan tarpeeksi suuret. Hän ei ottanut kantaa turvallisuussuosituksiin.